

ANUL II, No. 1.

IANUARIE-MARTIE 1909.

BULETINUL

COMISIUNII

MONUMENTELOR ISTORICE

PUBLICAȚIUNE TRIMESTRIALA

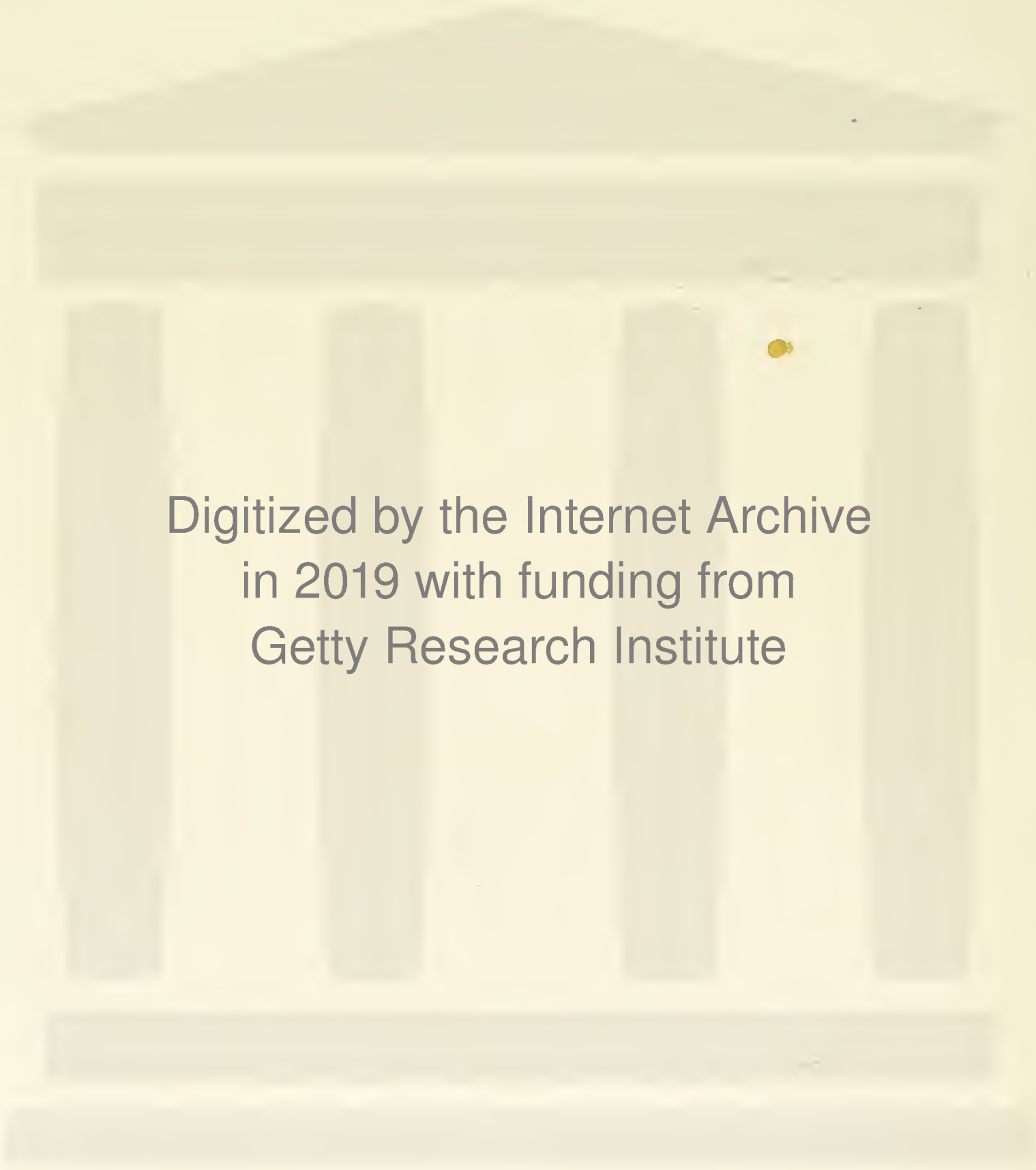


BUCUREȘTI

Inst. de Arte Grafice CAROL GÖBL S-r I. St. Rasidescu
16, STRADA DOAMNEI, 16

1909

ANTICARIAT
L. 18:-



Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Getty Research Institute

<https://archive.org/details/buletinulcomisiu1190roma>

BULETINUL
COMISIUNII
MONUMENTELOR ISTORICE

COMITETUL DE REDACȚIE

D-nii: ION KALINDERU, GR. G. TOCILESCU, GR. CERKEZ, N. GABRIELESCU,

Membrii Comisiunii Monumentelor Istorice

și

P. GARBOVICEANU

Administratorul Casei Bisericii

Secretar, ALEX. LĂPĂDATU.

ABONAMENTUL ANUAL:

IN ROMÂNIA 10 Lei
IN STRĂINĂTATE 12 „

REDACȚIA: la Administrația Casei Bisericii, București.

Extras din Deciziunea Ministerială privitoare la redactarea Buletinului.

1. Cu începere de la Ianuarie 1908 se va publica, sub direcția Comisiunii Monumentelor Istorice și în editura Administrației Casei Bisericii, o revistă periodică numită *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*.

2. Acest Buletin va fi organul oficial al Comisiunii, va apărea trimestrial și va cuprinde:

a) O parte științifică, în care se vor publica tot felul de monografii, studii, lucrări, comunicări și materialuri de natură istorică, arhitectonică și artistică, privitoare direct și numai la monumentele noastre istorice;

b) O parte oficială, în care se vor publica rapoartele anuale ale Comisiunii, procesele-verbale ale ședințelor ei, referatele arhitecților însărcinați cu conducerea și executarea lucrărilor de conservare și restaurare, precum și eventualele circulări, informațiuni și deciziuni ale Ministerului și ale Comisiunii, privitoare la monumentele noastre istorice.

3. Buletinul apare sub direcția membrilor Comisiunii, cari, împreună cu administratorul Casei Bisericii, alcătuiesc comitetul de redacție. El e pus sub îngrijirea secretarului Comisiunii, care e îndatorat să pregătească și să procure materialul necesar, să-l aducă la cunoștința comitetului de redacție și să supravegheze tipărirea lui.

4. Pentru ca publicațiunea să se prezinte cât mai sistematică și cât mai folositoare, se stabilește următorul program cu privire la felul lucrărilor ce va trebui să cuprindă Buletinul:

a) Monografii istorice, arhitectonice și ar-

tistice asupra monumentelor noastre istorice, monografii cari vor fi ilustrate și documentate cu reproduceri necesare de fotografii, desenhuri, aquarele etc.;

b) Releveuri dela cele mai însemnate și caracteristice, din punct de vedere arhitectonic, monumente istorice;

c) Studii și lucrări unitare, asemenea ilustrate și documentate, bunăoară: asupra inscripțiunilor murale și tombale din epoca lui Ștefan-cel-Mare, Matei Basarab, Vasile Lupu, Constantin Brâncoveanu etc., asupra artei decorative, în sculptură și pictură, întrebuințată în bisericile și mănăstirile noastre în anumite epoci, asupra portretelor murale de citori: Domni, Doamne, Arhierei, Boeri, Jupânese etc., asupra picturii bisericești, asupra costumelor etc.;

d) Materialuri: scurte fragmente, comunicări, însemnări și note de interes deosebit privitoare la monumentele noastre istorice;

e) Note bibliografice și critice asupra publicațiunilor și periodicelor de specialitate;

f) În sfârșit, suplimente artistice, în culori, cari să înfățișeze biserici, mănăstiri, reproduceri de portrete murale, de picturi, de ornamentațiuni etc.

În cadrul lucrărilor înșirate mai sus se cuprind și acele privitoare la monumentele istorice din afară de Regat, întru cât aceste vor fi de origină românească — înălțate de Voevozii noștri sau în legătură directă cu trecutul nostru.

Buletinul se găsește de vânzare la principalele librării din țară.

BULETINUL
COMISIUNII
MONUMENTELOR ISTORICE

PUBLICAȚIUNE TRIMESTRIALĂ

SUB AUSPICIILE MINISTERULUI DE CULTE ȘI INSTRUCȚIUNE PUBLICA
ȘI ÎN EDITURA ADMINISTRAȚIEI CASEI BISERICII.

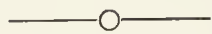
1909

IANUARIE-MARTIE



BUCUREȘTI
Inst. de Arte Grafice CAROL GOBL S-r Ion St. Rasidescu
16, Strada Doamnei, 16
1909

CUPRINSUL



TEXT

Mănăstirea lui Aron-Vodă din țarina lașilor :

I. Note istorice.

II. Descriere arhitectonică.

Mănăstirea Hurezi :

Biserica cea mare.

Decorațiunile dela Paraclisul mitropolitan din București.

Din posesiunile Domnilor noștri în Ardeal : Vințul și Vurperu..

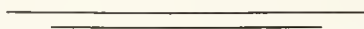
Cronică : Din lucrările Comisiunii, Un „mithreum“ în Dobrogea și Raport despre lucrările de restaurare a mănăstirii Hurezi.

ILUSTRAȚIUNI

Mănăstirea lui Aron-Vodă :

- 1-2. Biserica înainte de lucrările din 1907.
- 3-4. Biserica după lucrările din 1907.
5. Filaret Beldiman Apamias, fost egumen.
6. Planul bisericii.
7. Secțiune longitudinală.
8. Desemnuri pe teracotele de ornamentație.
- Biserica mănăstirii Hurezi :
9. Vedere dela apus-miazăzi.
10. Vedere dela apus.
11. Planul.
12. Vedere din față (desemn).
13. Fereastră.
14. Vedere laterală (desemn).
15. Detalii (desemnuri).

16. Chenarul ușii.
17. Pridvorul cel mic cu vedere în slovn.
- 18-19. Fragmente din chenarul ușii.
20. Morminte în biserică.
21. Coloană dela Pridvor (desemn).
22. Morminte în biserică (desemnuri).
- Paraclisul mitropolitan din București :
23. Decorațiune pe perete.
24. Sf. Mercurie și Sf. Dimitrie.
25. Sf. Artemie și Sf. Mina.
26. Sf. Ierarh Grigorie Teologul.
27. Chenarul ușii.
28. Fragment de decorațiune.
29. Fragment de frescă: Sf. Ana.
30. Sf. Severian (final).
- 31-32. Ruinele Castelului din Vinț.



NOTĂ. — Ilustrațiile de sub No. 20, 23—30 sunt după fotografii făcute de d. Inginer Stelian Petrescu, iar desemnurile — afară de cele dela pag. 11, 12 și 13 — sunt lucrate de d. I. D. Trajanescu, arhitect.



MĂNĂSTIREA LUI ARON-VODĂ

DIN

ȚARINA IAȘILOR

I. NOTE ISTORICE



re pilda predecesorului său de întâe domnie, a lui Petru-Vodă Schiopul, care ridicase în preajma Iașilor mănăstirea Galatii ¹⁾, Aron-cel-Cumplit, Domnul Moldovei, socotind, cum zice cronicarul, ca după atâtea răutăți ce făcuse, să se apuce și de vreun lucru mai bun, să nu-i fie cu osândă de tot ²⁾, ridică și el, de cealaltă parte a târgului, «în țarină», mănăstirea ce-i luă numele—*Aron-Vodă*.

E actuala biserică de mir a lăcuiitorilor din Aroneanu ³⁾, sat așezat pe platoul dealului cu acelaș nume, ce se întinde dela nord spre sud, în partea estică a orașului, deaștânga și alături cu dealul Șorogari, pe al

cărui capăt despre sud se desfac pitoresc Tătărașii Iașilor ⁴⁾. Nimic însă, afară de însemnările grecești ale unui târziu egumen, nu mai amintește astăzi în această sărăcăcioasă biserică de fostul ei ctitor ⁵⁾, — de acel Aron-Vodă, care-și rescumpără tiranica-i domnie prin răscoala îndrăzneată și luptele viteze împotriva Turcilor și care plăti cu închisoare și moarte silnică în temnița Vințului «legătura» cu capriciosul și ambițiosul Principe al Ardealului — Sigismund Báthory ⁶⁾.

Să cercăm dar a adună aci știrile ce am putut culege dintr'alte părți cu privire la ctitor și la ctitoria sa ⁷⁾.

*

Mănăstirea lui Aron-Vodă s'a ridicat în

¹⁾ Gh. Ghibănescu, *Bisericile din Iași*, 1902, 20-1.

²⁾ *Cronicele României sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei*, ed. 2-a Kogălniceanu, București 1872, I, 242 și 476.

³⁾ Dela Aroneni, cum se chemau «vecinii» sau țigani mănăstirii. N. Iorga, *Floarea Darurilor* II (1907), 217.

⁴⁾ *Marele dicționar geografic al României*, București 1898, I, 126.

⁵⁾ N. Iorga, *Floarea Darurilor*, l. c. și *Inscripții*

din Bisericile României II (vol. XV din *Studii și Documente*), București 1908, 182 și Melchisedec, *Notițe istorice și arheologice*, București 1885, 285-7.

⁶⁾ A se vedea la urmă articolul: *Din posesiunile Domnilor noștri în Ardeal: Vințul și Vurperul*.

⁷⁾ În cea mai mare parte după documentele mănăstirii, ce se păstrează: o samă la Academia Română, o alta la Arhivele Statului (partida Aron-Vodă). Pentru prescurtare vom însemna pe cele dintâiu AR, pe celelalte AS.

1594 (7102) ¹⁾ și a fost, după mărturia documentelor ce pomenesc de începutul ei, **НОВАГОЗДАНИЕ**, adică *din nou zidită*, ceea ce presupune anterioara existență acolo a unui alt lăcaș dumnezeesc ²⁾. Și, într'adevăr, anumite cărți domnești de danie numesc, între alții, ca miluitori ai mănăstirii înainte de Aron-Vodă, pe Pătru-Vodă și pe bătrânul Alexandru-Vodă ³⁾. Cel dintâiu e Schiopul, despre care se spune că a în-

se explică rostul ctitoriei lui Aron-Vodă: *el rezidi mănăstirea tatălui său* ⁵⁾.

Puțina vreme cât mai domni, Aron-Vodă se îngrijă de mănăstirea sa, confirmându-i vechile danii dela Lăpușneanu (mai multe sălașe de țigani), Iancu Sasu (Sălciianii, pe Bașeu, în ținutul Dorohoi) și Petru Schiopul (Nicoreștii și Girovul, pe Cracău, în ținutul Neamțu) și conferindu-i altele noi, între cari menționăm Avereștii, tot pe Cra-



1. Biserica mănăstirii Aron-Vodă
— Înaintea lucrărilor din 1907 —

chinat prima oară mănăstirea la Sf. Gheorghe Zografu din Svetagora ⁴⁾; celălalt e Lăpușneanu, care, din faptul că e arătat ca cel mai vechiu miluitor al mănăstirii, poate fi socotit ca întemeietor al ei. Astfel

cău, în ținutul Neamțu și Rânzeștii cu balta Hărceatele, pe Prut, în ținutul Fălciu ⁶⁾, sat, acest din urmă, pe care l-a luat, precum mărturisește o carte domnească de mai târziu ⁷⁾, dela Meleștean Postelnicul

¹⁾ *Cronicele României*, II, cc.

²⁾ Cf. și Melchisedec, *Notițe istorice*, I, c., care aduce în sprijinul acestui fapt pomelnicul mănăstirii (publicat la Iorga, *Inscripții* II, 179), în care se găsește înscris numele lui Petru-Voevod [Schioful] și Iancul-Voevod [Sasu] cu (soția lui ?) Dafina-Doamna.

³⁾ Doc. 1624 Noembrie 15, la I. Bianu, *Documente românești*, București 1907, I, 96 și 1632 Aprilie 19.

AR. LXXVII, 53.

⁴⁾ Doc. (còpie) 1606 Mai 25. AS. I, 2.

⁵⁾ Descendența lui Aron-Vodă din Alexandru Lăpușneanu e azi pe deplin dovedită.

⁶⁾ Doc. 1663 Aprilie 9, la Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, Iași 1907, IV, 181 sq.

⁷⁾ Doc. 1623 Februarie 8, la Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, Iași 1907, II, 309 sq.

pentru viclenie împotriva Domniei, când au năvălit cu Lobodă Hatmanul căzăcesc și multă pagubă au făcut țării...

Dar vremile turburi ce urmară după prinderea și scoaterea Domnului din Scaun, sub Ștefan-Vodă Răzvan și Ieremie-Vodă Moghila, nu mai putură fi, natural, spre folosul mănăstirii. Căci până la 1601, când liniștea se restabilă, nu mai avem nici o știre despre ctitoria lui Aron-Vodă ¹⁾. Dela acest

Aroneni, cari, fiind în apropierea Scaunului domnesc, puteau prea lesne să se înfățișeze pentru aceasta la fiește care nouă domnie.

*

Astfel Ieremie Moghila, sub care se făcū a doua închinare a mănăstirii la Sf. Gheorghe Zografu din Svetagora ²⁾, întărește satele din Neamțu ³⁾ și dăruiește un loc în oraș, în Iași ⁴⁾. De asemenea fratele său Si-



2. Biserica mănăstirii Aron-Vodă

— Înaintea luerărilor din 1907 —

an înainte însă, documentele se țin lanț: — două veacuri și jumătate, dela începutul sec. XVII până la mijlocul sec. XIX, toți Domnii ce s'au perândat pe tronul Moldovei — afară de cei cu efemeră sau nestatornică stăpânire — întăresc și acordă vechi și noi danii și privilegii călugărilor

meon ⁵⁾ și fiu-său Constantin ⁶⁾, dela care mănăstirea Sf. Nicolae din țină, cum i se zicea de comun, căpătă o vie la Copou ⁷⁾ și mertic de pește pe tot anul dela Galați ⁸⁾. Pe urma lor Radu-Vodă Mihnea confirmă daniile unchiului său Petru Schiopul ⁹⁾ și adauge patru fălci de vie în Cotnari — două

¹⁾ Doc. 1601 Iulie 15. AR. LXXVII, 33.

²⁾ Doc. 1606 Mai 25. AS. I, 2.

³⁾ Doc. citat mai sus, nota 1.

⁴⁾ Doc. 1605. AR. LXXIX, 1.

⁵⁾ Doc. 1606 Noemvrie 25. AR. LXXVII, 34.

⁶⁾ Doc. 1608 Ianuarie 28 și Iunie 3, 1609 August 6, 1610 Martie 19. AR. LXXVII, 35, 36, 37 și 38.

⁷⁾ Doc. 1608 Septemvrie 19. AR. LXXVII, 114.

⁸⁾ Doc. 1608 Decemvrie 13. AR. LXXVII, 73.

⁹⁾ Doc. 1617. AR. LXXVII, 92 (Petru Schiopul e

în dealul Balamuci și două în dealul Piscopului ¹⁾. Iar Gașpar-Vodă, deși «neștiutor rândului și obiceiurilor țării», se arată și el destul de darnic, căci, pe lângă vechile proprietăți ²⁾, acordă altele noi — prisaca din fâgărișul mănăstirii Hlincea, închinată de Dragoș Mustață Postelnicul, soția lui Ana și cumnatu-său Ionașco Coșarco ³⁾.

După aceștia, Alexandru Iliăș judecă pe partea călugărilor Aroneni pricina lor cu călugării dela Golia pentru viile lui Radu-

cină cu călugării dela Roman pentru satul Nicorești ⁶⁾ și o alta cu cneaghina Mihalcei Meleștean și copii ei pentru siliștea dela Rânzești ⁷⁾. Venind apoi, pentru a doua oară în Scaun, Radu Mihnea, ca și urmașul său Miron Barnovski, reîntărește bătrânele danii ⁸⁾, adăogând o vie la Cotnari, în dealul Cârjești, dela Gheorghe Jora Pârcălabul Hotinului și dela cneghina lui Maria ⁹⁾.

Chiar scurta stăpânire a lui Alexandru



3. Biserica mănăstirii Aron-Vodă

— După lucrările din 1907 —

Vodă dela Cotnari ⁴⁾. Asemenea lui, Ștefan Tomșa, reînnoind privilegiile pentru proprietățile din Neamțu ⁵⁾, judecă o pri-

Cuconul nu trecu fără oarecare profit pentru călugării dela Aron-Vodă ¹⁰⁾. Cât privește domnia lui Moise Moghila, ea le-a

numit în mai multe documente *ѡнѡка* [= avunculus, unchiu] *господсвами*). Cf. doc. 1618 Noemvrie 12. AR. LXXVII, 39 și 40, scrise chiar în mănăstire.

¹⁾ Doc. 1618 Noemvrie 16. AR. LXXVII, 126.

²⁾ Doc. 1619 Aprilie 20 și 1620 Mai 12. AR. LXXVII, 41, 42 și 43.

³⁾ Doc. 1620 Aprilie 21. AR. LXXVII, 26. — Zapisul de danie al Anei Mustețoae din 1619 Iulie 20. AR. LXXVII, 49.

⁴⁾ Doc. 1621 Iulie 4, la I. Bianu, *Documente românești*, 62.

⁵⁾ Doc. 1622 August 19 și 20, la I. Bianu, *Docu-*

mente românești, 75 și 1622 Octomvrie 28. AR. LXXVII, 115.

⁶⁾ Doc. 1621 Noemvrie 12. AR. LXXVII, 44.

⁷⁾ Doc. 1623 Februarie 8, la Ghibănescu, *Surete și Izvoade* II, 309 sq.

⁸⁾ Doc. 1624 Noemvrie 15, 1625 Ianuarie 7, 1626, Martie 24 și Septemvrie 23, 1627 Martie 19, 1628 Ianuarie 9 și Iulie 19, la I. Bianu, *Docum. românești*, 96, 98, 119-120, 135 și la AR. LXXVII, 94 și 130.

⁹⁾ Doc. 1625 Octomvrie 7 și 1626 Martie 23, la I. Bianu, *Documente românești*, 107 și 118.

¹⁰⁾ Doc. 1629 Octomvrie 1. AR. LXXVII, 51.

fost de osebit folos: în șase hrisoave rămase dela dânsul pentru Sf. Nicolae din țarina Iașilor, el confirmă averea vechii mănăstiri ¹⁾, crescând-o cu un iaz în valea Ciricului, o prisacă de stupi în Moreni și o livadă de fân tot acolo ²⁾. În sfârșit, Alexandru-Vodă Iliș dă carte de stăpânire pentru Averești, Girov și Nicorești ³⁾, iar Moise Moghila pentru daniile sale din întâia domnie ⁴⁾.

În lunga domnie a lui Vasile-Vodă Lu-

garilor dela Ionașco Cujbă biv vel Vornic ⁶⁾, o alta, tot acolo, dela Ghica vel Vornic de țara de jos și mai apoi Domn al Moldovei ⁷⁾, o prisacă în hotarul satului Crăciunești din ținutul Vasluiului ⁸⁾ și mai multe dugheni în Iași, cumpărate de Iosif, egumenul mănăstirii, dela Neculai Zugraful ⁹⁾ și dela călugării Hlinceni ¹⁰⁾.

Acest Iosif, egumen la Aron-Vodă, eră, zice Miron Costin, pe acele vremi duhovnic tuturor boerilor ¹¹⁾ și avu un însemnat



4. Biserica mănăstirii Aron-Vodă

— După lucrările din 1907 —

pul, călugării Aroneni dobândiră, pe lângă confirmarea celor vechi ⁵⁾, — noi danii și privilegii. Astfel: o vie în dealul Șoro-

rol în conjurația curtenilor moldoveni ce aduse întâia răsturnare a lui Vasile-Vodă Lupul, în Martie 1653 ¹²⁾: el fù acela

¹⁾ Doc. 1630 August 27. AR. LXXVII, 52 și 131.

²⁾ Doc. 1631 Martie 26, Aprilie 13, Mai 25 și Iunie 15. AR. LXXVII, 75, 76 (acesta pub. și în *Uricarul* V, 272—3), 77 și 78.—Doc. 1622 Ianuarie 10 cu zapisul fără dată. AS. IV, 2 și 3.

³⁾ Doc. 1632 Aprilie 19 și 1633 Ianuarie 22. AR. LXXVII, 53 și 79.

⁴⁾ Doc. 1634 Februarie 4. AR. LXXVII, 27.

⁵⁾ Doc. 1635 Decembrie 17, 1638 Aprilie 20 și Iunie 26, 1642 Aprilie 6 și August 17. AR. LXXVII, 95, 96, 133, 6 și 5.

⁶⁾ Doc. 1639 Martie 12. AR. LXXVII, 116.

⁷⁾ Doc. 1642 Ianuarie 20, la N. Iorga, *Studii și Documente* IV, CCLXXXIX nota 2.

⁸⁾ Doc. 1652 Martie 14. AR. LXXVII, 111.

⁹⁾ Doc. 1652 Ianuarie 17. AR. LXXVII, 8.

¹⁰⁾ Doc. 1651 Aprilie 25 și Mai 12. AR. LXXIX, 6 și 7.

¹¹⁾ *Cronicele României*, cd. 2-a Kogălniceanu, I, 324. Numele egumenului, dat, desigur prin greșeala copietorilor, *Ioasaf*, trebuc rectificat prin Iosif, cum îl găsim în documente.

¹²⁾ Întreaga literatură a cestiunii la V. Pârvan, *Un vechiu monument de limbă literară românească*, București 1904, 43-4.

ce înfățișe Domnului răvașul Ciogoleștilor, prin care se descoperiă fuga Logofătului Gheorghită Ștefan și ridicarea lui asupra Domniei cu Ungurii lui Kemény Iános și Muntenii lui Diicul Spătarul ¹⁾.

«Și au stătut [Vasile-Vodă] — zice mai departe cronicarul — cu mare strânsoare asupra egumenului să-i spue dela cine au eșit acel răvaș. Au stătut dintâiu călugărul foarte tare, primind și moarte, iar a vădire nu putea, că eră dat cu taină de ispovedanie răvașul. Iar dacă s'au strâns boerii la sfat, și arătând călugărului și munca, Vasile-Vodă, ca pentru un lucru ca acela ce se atinge de domnie și de atâtea case, deci, luându-și egumenul și dela vlădica Varlaam, ce eră pe atunci Mitropolit, deslegare, au spus călugărul anume cine au dat răvașul» ²⁾.

Aceasta se petrecea în Dumineca din 30 Martie (9 Aprilie) 1653 ³⁾, — adică tocmai în ziua în care Vasile-Vodă Lupul plănuise să viziteze, împreună cu Patriarhul Macarie al Antiohiei, mănăstirea lui Aron-Vodă. Căci, într'adevăr, iată ce cetim în memoriile arhidiaconului Paul de Aleppo:

«În a cincia Duminecă din Post, ... Înălțimea sa Beiul înștiință pe Domnul nostru Patriarhul că va ascultă liturghia la mănăstirea Aron-Vodă, afară din oraș. Însă în acea dimineață el apărură foarte supărat... Acum se întâmplă o nenorocire, care opri pe Beiul a se mai arăta în public în acea zi... Un preot duhovnic îi aduse o hârtie

ce-i dovediă că boerii au conspirat... ca să omoare pe Beiul» ⁴⁾... Urmează apoi povestirea evenimentelor, prea bine cunoscute, care ridicară în tronul Moldovei pe Gheorghe-Vodă Ștefan ⁵⁾.

Astfel se zădărnici plănuita vizită și deci, ca urmare, transmiterea, prin prețioasele memorii ale arhidiaconului Paul de Aleppo, a descrierii ce el, precum tuturor celorlalte biserici și mănăstiri văzute în Moldova și Țara-Românească, ar fi făcut-o ctitoriei lui Aron-Vodă, despre a cărei stare din trecutul mai depărtat nu posedăm, din nefericire, nici o mărturie scrisă. Trebuie dar să ne mulțumim, în această privință, cu elementele de reconstituire ce biserica însăși a păstrat până la noi ⁶⁾.

În vremea lui Vasile-Vodă cade și așe-



5. Filaret Beldiman Apamias

— Fost egumen la Aron-Vodă —

(Portret mural în biserica domnească din Câmpulung)

¹⁾ *Cronicele României*, I. c.

²⁾ *Ibidem*.

³⁾ Precizarea datelor, la I. Sirbu, *Matei-Vodă Bășarabă auswärtige Beziehungen*, Leipzig 1899, 326-7.

⁴⁾ *Călătoriile Patriarhului Macarie*, ed. Em. Cio-

ranu, București 1900, 39—40.

⁵⁾ Iorga, *Studii și Documente* IV, CCXLII sq. și Sirbu, *ibidem*, I. c.

⁶⁾ A se vedea mai departe articolul d-lui arhitect N. Ghika-Budești.

zarea călugărilor dela Halki, de lângă Constantinopol, în mănăstirea lui Aron-Vodă, — mai întâiu provizoriu, apoi statornic. Și anume. Venind după elemosină la curtea bogatului Voivod, ei căpătară adăpost în chiliile dela Sf. Nicolae din țarina Iașilor, adăpost pe care-l reînnoiră ori de câte ori, potrivit hrisovului de danie ce obținură în 1644 Aprilie 18¹⁾, trebuiau să vină în țară după mila acordată. Astfel, cu vremea, mănăstirea deveni metoh al călugărilor dela Halki, ceea ce, cum vom vedea, va întârzi chiar cărțile domnești de mai târziu ²⁾.

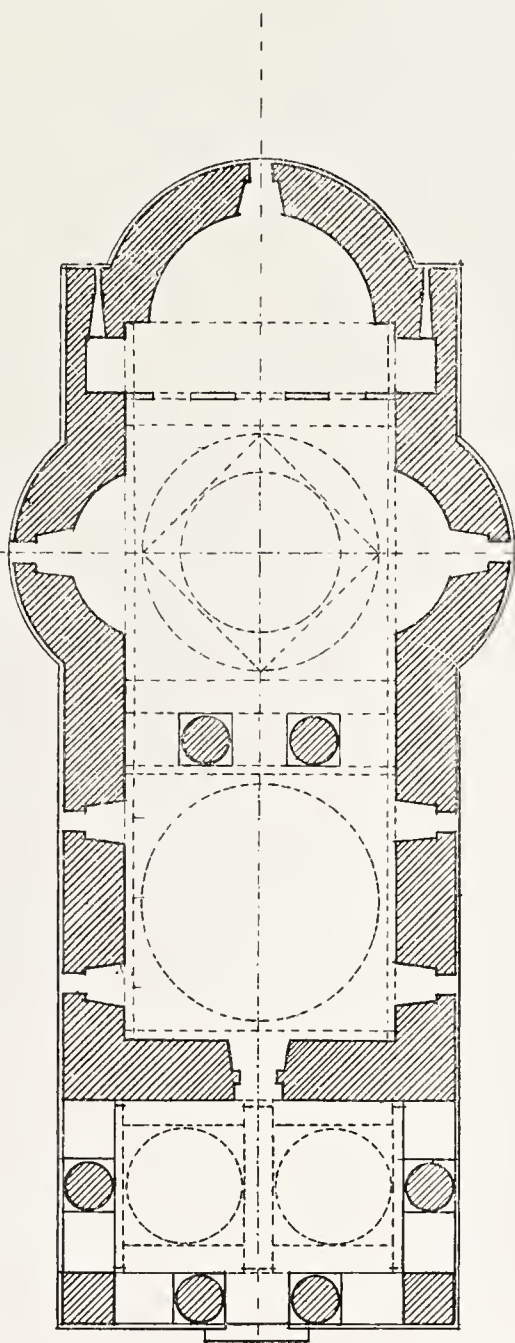
*

După Vasile Lupul, Ștefăniță-Vodă, fiu-său, iartă de dările domnești satele mănăstirii din Neamțu ³⁾ precum și Rânzeștii din ținutul Fălciului, slobozie pe seama căreia învoește să se aducă și să se așeze oameni streini, fie de ce limbă vor fi, din țara muntenească, ungurească, leșească sau dintr'alte părți ⁴⁾. Tot el scutește de camână și bezmen pivnițele și dughelele din Iași ale mănăstirii ⁵⁾. Reînnoirea acestui din

urmă privilegiu, călugării o dobândiră și dela Constantin-Vodă Cărnul, cu una din acele rarissime cărți ce ne-au rămas din vremea stăpânirii de câteva săptămâni a acestui Basarab de rassă în Moldova ⁶⁾.

Dar Domnul care avu pentru mănăstirea lui Aron-Vodă o mai mare solitudine fû Eustratie Dabija-Vodă. Într'adevăr, din multele sale hrisoave vedem că, după ce confirmă privilegiile de care fû vorba mai sus ⁷⁾, el dăruiește sfântului lăcaș o samă de poslușnici ⁸⁾ precum și un loc de hrană împrejurul mănăstirii din hotarul domnesc al târgului ⁹⁾. Apoi, printr'un mare document din 1663 Aprilie 9, întărește toate proprietățile de până atunci ale mănăstirii ¹⁰⁾.

Din acest document aflăm că, afară de cele menționate până aci, fundația lui Aron-Vodă mai posedă următoarele proprietăți: Ochinteștii, în ținutul Sorocii, dela Nastasia Oproae; Pârliții, tot în ținutul Sorocii, dela Leondari Vameșul, care-l avea de cumpăratură dela Eustratie Lo-



6. Biserica mănăstirii Aron-Vodă
— Planul —

¹⁾ Doc. orig. AS. I, 3. La reîntoarcere Gecii trecură prin Țara-Românească, cerșind milă și de aci. Hrisovul lui Matei Basarab din 1644 Iulie 17, prin care le acordă o danie anuală, se găsește în actele mănăstirii Aron-Vodă la AS. I, 4. O traducere grecească, tot acolo, V, 3.

²⁾ Pentru o danie dela Maria, fca lui Vasile Lupul și soția lui Ianus Radziwill, v. N. Iorga, *Studii și Documente* IV, 31 n. 1.

³⁾ Doc. 1659 Noemvrie 29 și 1660 Mai 18. AR. LXXVII, 54 și 55.

⁴⁾ Doc. 1659 Decemvrie 26, 1660 Martie 8, Mai 7 și Septemvrie 1. AR. LXXVII, 7, 8, 9 (acesta pub. de d. Iorga, în *Studii și Documente* IV, 270-1) și 10.

⁵⁾ Doc. 1659 Decemvrie 13 și 1660 Iunie 12. AR. LXXVII, 139 și LXXIX, 9.

⁶⁾ Doc. 1661 Ianuarie 26, la Iorga, *Studii și Documente* IV, CCCIX n. 1.

⁷⁾ Doc. 1659 Decemvrie 15, 1661 Decemvrie 15, 1662 Ianuarie 2 și 6, Octomvrie 8, Noemvrie 9, 1664 Ianuarie 28 și 1665 Mart 3. AR. LXXVII, 140, 56, 11, 12, 134, 13, 57, 14 și 15.

⁸⁾ Doc. 1661 Decemvrie 18. AS. I, 5.

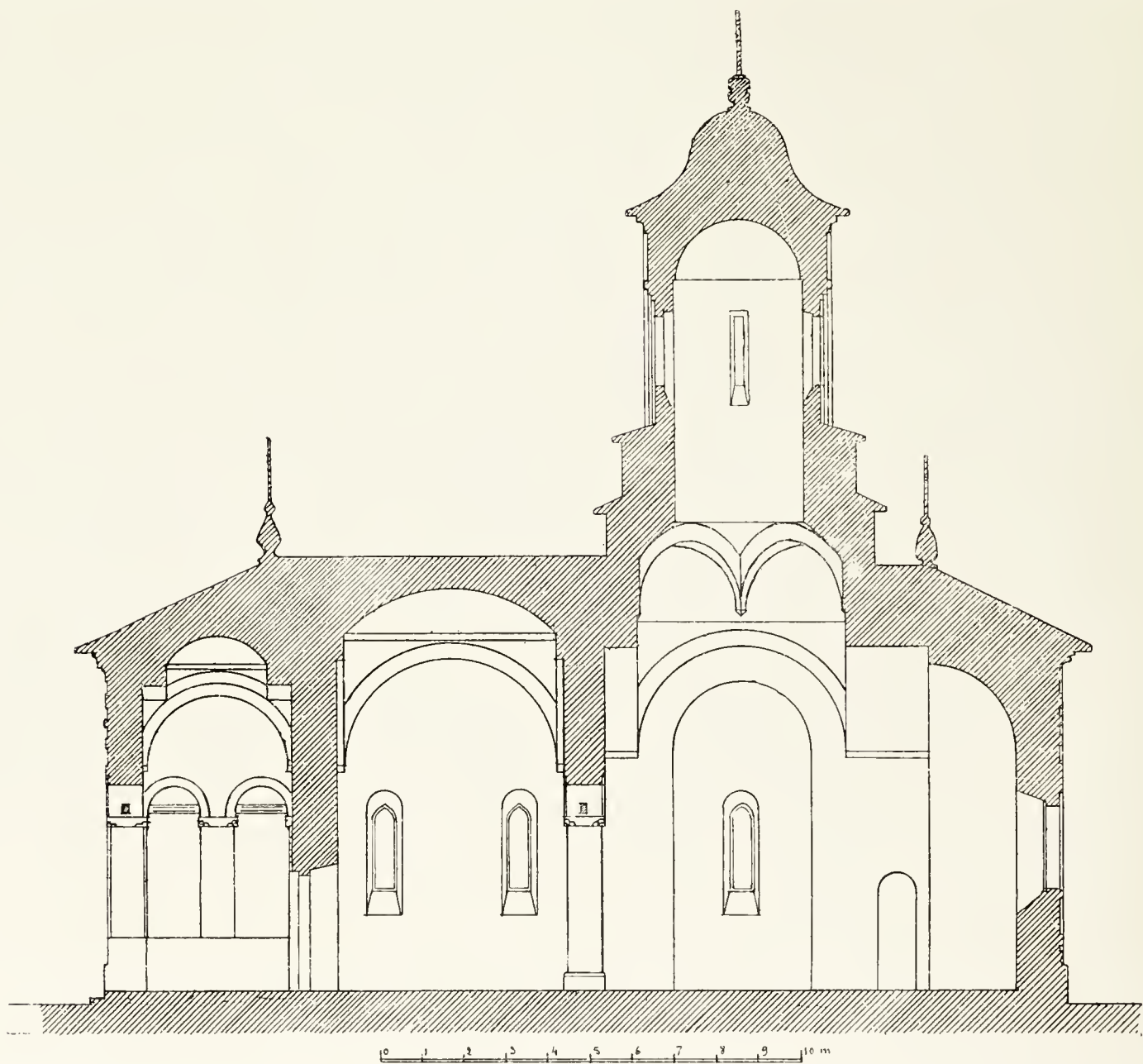
⁹⁾ Doc. 1662 Iunie 6 (Ghibănescu, *Surete și Izvoade* IV, 173), Iunie 7 (AR. LXXVII, 80), Iunie 10 (AR. LXXVII, 81) și Octomvrie 12 (Ghibănescu, *ibidem*, 317).

¹⁰⁾ Doc. 1663 Aprilie 9, la Ghibănescu, *ibidem*, 181 sq.

gofătul, iar acesta de danie dela Moise Moghila; Mierăştii, în ținutul Tecuciului, pe apa Bârladului, dela Enache Postelnicul; Coropcenii, jumătate de sat, în ținutul Iaşilor, dela Ionaşco Coropcă; Fetioneştii şi Coţmăneştii, câte jumătate de sat, ambele în ținutul Iaşilor, schimb dela Gheorghe Jora Pârcălabul, pentru siliştea Sălciunii dela ținutul Dorohoiului. Apoi vii: la

lul Vacota — una dela un anume Nanu, alta cumpărată de călugări ¹⁾).

Acum că cunoaştem întreaga avere a mănăstirii lui Aron-Vodă, nu mai e nevoie să înşirăm aci arătările cu privire la această avere din sutele de documente, pe cari călugării le dobândiră dela Domnii următori până târziu în sec. XIX. E destul numai să menţionăm noile danii, cumpără-



7. Biserica mănăstirii Aron-Vodă

— Secțiune longitudinală —

Cotnari, în dealul Mândrul şi în Buhalniţa, la Zlodinca, aproape de via părintelui Sava Mitropolitul, dela Safta Prăjească, fica lui Grama Stolnicul, în sfârşit, la Iaşi, în dea-

turi şi privilegii cuprinse în ele. Astfel, dela Gheorghe Duca ²⁾ până la Constantin Cantemir ³⁾, Aronenii obţinură o sumedenie de hrisoave dela Iliuş Alexandru ⁴⁾, Gheor-

¹⁾ După doc. citat în nota precedentă.

²⁾ Doc. 1605 Noemvrie 28, Decemvrie 13, 1666 Februarie 28, Martie 22, Aprilie 6 şi iarăş Aprilie 6. AR. LXXVII, 16, 29, 17, 58, 18 şi 82.

³⁾ Doc. 1686 Mai 8, 1690 Octomvrie 5 şi 1692 Ianuarie 30. AR. LXXVII, 63, 30 şi 22.

⁴⁾ Doc. 1666 August 1, 5, 20, 24 şi 30, Septemvrie 12. AR. LXXVII. 141, 135, 19, 20, 59 şi 83.

ghe Duca în a doua domnie ¹⁾, Ștefan Petriceicu-Vodă ²⁾, Antonie Ruset ³⁾, Gheorghe Duca în a treia domnie ⁴⁾ și Dumitrașcu Cantacuzino ⁵⁾. Toate aceste hrisoave privesc însă zestrea cea veche a mănăstirii, și abia în vremea lui Constantin Cantemir soborul și egumenul dela Aron-Vodă ajung să mai cuprindă o casă în Iași, «la poporul Curărarilor, lângă școala Jidovilor» ⁶⁾, două dugheni tot acolo, «în târgul Făninei» ⁷⁾ și o vie la Șorogari ⁸⁾.

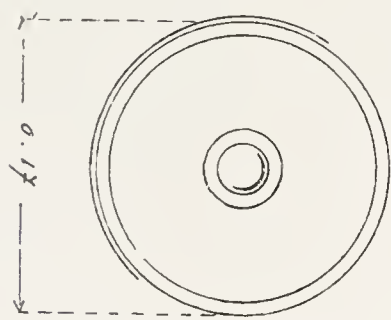
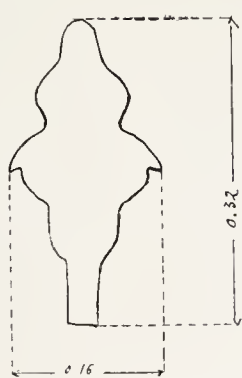
Între cele două domnii ale lui Constantin Duculeț, dela cari nu avem nimic nou ⁹⁾, Antioh-Vodă întărește mănăstirii stăpânire peste părțile de moșie dăruite de Lupul Prăjescu biv Clucer în Hănăseni și Știubeeni la ținutul Fălciului ¹⁰⁾. Iar în timpul celei de a doua domnii a lui Mihai Racoviță — căci dela întâia nu ne-a rămas ceva mai deosebit ¹¹⁾ — mănă-

ce se chiamă Prisăcile, costișa despre apus, în țarina Iașilor ¹⁴⁾.

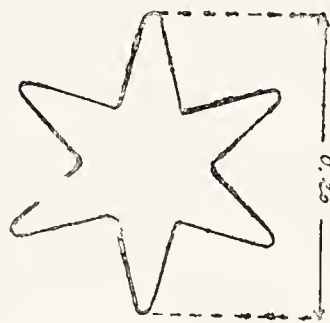
Dela Nicolae Mavrocordat, din prima domnie nu posedăm decât o reconfirmare a siliștei dela Prisăci ¹⁵⁾; din a doua domnie însă avem: o moșie la Pietreni, în ținutul Iașilor ¹⁶⁾, o dughiană pe podul Hagioaei ¹⁷⁾ și o vie în dealul lui Brândză ¹⁸⁾. Tot acum călugării dela Halki se reîntorc după elemosină. Și, fiindu-le mănăstirea la mare nevoe, Domnul, cu arhieriei țării și cu sfatul boerilor, reînoește mila lui Vasile-Vodă Lupul (6600 aspri), milă ce, din tâmplarea

vremilor, au lipsit până atunci ¹⁹⁾:

În acelaș timp scutește de toate dările și angheriile mănăstirea lui Aron-Vodă ²⁰⁾, ca una ce eră — precum întărește un hrisov dela Constantin Mavrocordat, al doilea urmaș al lui Mihai Racoviță în ultima sa domnie ²¹⁾ — metoh Halkiei.



8. Biserica mănăstirii Aron-Vodă
— Desemnuri pe teracotele
de ornamentație —



stirea câștigă un vad de moară în șesul Ciricului ¹²⁾, o vie la Șorogari ¹³⁾ și o siliște

Căci avut-au — se zice în acest hrisov — metoh aici în țara Moldovei pre această

¹⁾ Doc. 1668 Noemvrie 28, 1669 Fevruarie, 1670 Fevruarie 13 și Mai 6. AR. LXXVII, 60, 136, 142 și 137.

²⁾ Doc. 1673 Ianuarie 28. AR. LXXIX, 11.—Cf. și 1675 Aprilie 26. AR. LXXVII, 68.

³⁾ Doc. 1675 Decemvrie 19 (AR. LXXVII, 143) și 20 (Ghibănescu, *Surete și Izvoade* V, 91 sq.), Decemvrie 29 și 1678 Ianuarie 9. AR. LXXVII, 21 și 61.

⁴⁾ Doc. 1679 Iunie 20. AR. LXXVII, 5 și 1681 Ianuarie 10. AR. LXXVII, 62.

⁵⁾ Doc. 1685 Fevruarie 17. AR. LXXVII, 84.

⁶⁾ Doc. 1691 Martie 15. AR. LXXIX, 16. — Cf. și 1693 August 30. AR. LXXVIII, 8.

⁷⁾ Doc. 1692 August 28. AR. LXXIX, 17.

⁸⁾ Doc. 1692 Octomvrie 19. AR. LXXVII, 122.

⁹⁾ Doc. 1693 Septemvrie 8 și 15, 1694 Fevruarie 3 și 1701 Noemvrie 22. AR. LXXVII, 23 și 31, LXXIX, 18 și LXXVII, 64.

¹⁰⁾ Doc. 1699 Decemvrie 11. AR. LXXVII, 51.— Cf. și 1699 Ianuarie 13. AR. LXXVII, 144.

¹¹⁾ Doc. 1703 Noemvrie 26, Decemvrie 18 și 1704 Martie 16. AR. LXXVII, 85 și LXXVIII, 7 și 6.

¹²⁾ Doc. 1707. AS. IV, 4.

¹³⁾ Doc. 1709 Martie 2. AR. LXXVII, 123.

¹⁴⁾ Doc. 1709 Septemvrie 15. AR. LXXVII, 86.

¹⁵⁾ Doc. 1710 August 9. AR. LXXVII, 87.

¹⁶⁾ Doc. 1712 Iunie 25. AS. IV, 5.

¹⁷⁾ Doc. 1713 Octomvrie 15. AR. LXXVII, 145.

¹⁸⁾ Doc. 1715 Septemvrie 8. AR. LXXVII, 112.

¹⁹⁾ Doc. 1714 Mai 9. AS. I, 9.

²⁰⁾ Doc. 1714 Noemvrie 10. AS. I, 7.

²¹⁾ Doc. 1716 Fevruarie 25, Iulie 23, 1717 Mai 1 și 1717 (fără lună și zi). AR. LXXVII, 88, 88, 90 și 91.— De la acesta avem un doc. pentru siliștea dela Prisăci din 1721 Decemvrie 4. AR. LXXVIII, 1.

sfântă mănăstire a lui Aron-Vodă... dela care însă nu-i putea merge nici un venit, nici un ajutor, fiind și această sfântă mănăstire căzută la mare lipsă și slăbiciune, din tâmplarea vremilor ce au venit asupra acestui pământ. Drept aceea se reînoește scutirea de toate dările și angheriile, între altele și pentru ca «metohul să-l aducă la starea ce să cade, după mila ce-am făcut, să îngrădească mănăstirea, și toate cele stricate și pustiite să le direagă» ¹⁾.

*

Iată dar în ce stare se găsea pe la jumătatea sec. XVIII mănăstirea lui Aron-Vodă. Și eră firesc. Căci proprietățile ei — moșiile, viile, pădurile, fânețele, prisăcile, livezile, iazurile, morile etc. — erau neglijate și înstrăinate ²⁾. Venitul sfântului lăcaș rămase numai în prăvăliile din Iași și în privilegiile domnești: parte din vamă, sare din ocnă, scutiri de bir — pentru poslușnici, de văcărit — pentru vite, de desetină — pentru stupi, de gorștină — pentru oi, de camănă și bezmen — pentru dugheni și pivnițe, de pogonărit și vădrărit — pentru vii și crame. Și așa mai departe, precum reese din documentele acestei vremi, date de Grigorie Ghica, în a doua domnie ³⁾, de Ioan Mavrocordat ⁴⁾, de Constantin Racoviță ⁵⁾, de Matei Ghica ⁶⁾, de Constantin Racoviță în a doua domnie ⁷⁾, de Scarlat Ghica ⁸⁾, de Ion ⁹⁾ și Grigore Callimachi ¹⁰⁾,

de Grigore Ghica ¹¹⁾, de Constantin Muruzi ¹²⁾, de Alexandru Const. ¹³⁾ și Alexandru Ioan Mavrocordat ¹⁴⁾, de Alexandru ¹⁵⁾ și Constantin Ipsilanti ¹⁶⁾ și de Scarlat Callimachi ¹⁷⁾.

La atât se redusese așa dar acum viața mănăstirii Sf. Nicolae din țarina Iașilor: — ea nu mai avea nici măcar atât cât să-și apere de ruină biserica și clădirile. Astfel, din pomenita «samă» a anului 1781, vedem că mănăstirea lui Aron-Vodă se află «neîngrijită și pe multe locuri oborită, cu turnul descoperit, fără ogradă, casele vechi și mai de tot descoperite» ¹⁸⁾. Trei ani după aceasta, la 1784 August 16, Domnul însuș, Alexandru Const. Mavrocordat, ne arată că mănăstirea e stricată și aproape de cea de istov cădere, că de nu se va tocmi, în curând este a se surpă. Drept aceea el poruncește egumenilor dela Trei Sfetitele și dela Barnovski ca împreună cu Ioniță Cantacuzino biv vel Vornic și Costandin Paladi biv vel Agă să meargă la fața locului, să cerceteze stricăciunile ce sunt atât la biserică cât și la mănăstire și să socotească suma de bani trebuitoare pentru a lor tocmire ¹⁹⁾.

Izvodul pentru meremetisitul bisericii, chililor, precum și a celorlalte clădiri, s'a întocmit îndată de către doi meșteri — un lemnar și un zidar — și prevede reparații radicale peste tot ²⁰⁾. Dar se vede

¹⁾ Doc. 1734 Ianuarie 20. AS. I, 12.

²⁾ În această privință e caracteristică «sama» pe 1781 a mănăstirii -- AS. V, 35 — din care aflăm că avcă, între alte moșii, în ținutul Iașilor, Tăiscenii, *care nici nu să știe unde iaste* și Buciumenii, *care se stăpânește de alții*. Ascmenea mărturia lui Domctian Arhimandritul, egumenul din 1789—94, că la venirea sa în mănăstire, a găsit patru moșii vândute. V. Iorga, *Inscripții* II, 182.

³⁾ Doc. 1736 August 13. (AS. I, 13), 1736 Mai 21 și 1737 Iunie 11. AR. LXXVII, 101 și 102.

⁴⁾ Doc. 1744 Ianuarie 21. AS. I, 15 și 1744 Mai 29. AR. LXXVII, 24.

⁵⁾ Doc. 1751 Mai 9. AR. LXXVII, 104.

⁶⁾ Doc. 1755 Aprilie 13. AS. Ib, 1.

⁷⁾ Doc. 1756 Septemvrie 12. AR. LXXVII, 105.

⁸⁾ Doc. 1756 Septemvrie 30. AS. Ib, 2.

⁹⁾ Doc. 1760 Iunie 11. AR. LXXIX, 19.

¹⁰⁾ Doc. 1762 August 5. AR. LXXVII, 65 și 1764 Februarie 10. AS. Ib, 3.

¹¹⁾ Doc. 1765 Iunie 24. AR. LXXVII, 107; 1764 Iulie 12, 1776 Noemvrie și 1777 Mai. AS. Ib, 4, 5 și 6.

¹²⁾ Doc. 1780 Iulie 6. AR. LXXVII, 152; 1780 Septemvrie și 1782 Martie 20. AS. Ib, 7 și 8.

¹³⁾ Doc. 1783 Noemvrie 12. AS. Ib, 9.

¹⁴⁾ Doc. 1786 Mai 15. AS. Ib, 10.

¹⁵⁾ Doc. 1788. AR. LXXVII, 109.

¹⁶⁾ Doc. 1801 Aprilie 16. AS. Ib, 13. Către Cămărașul Ocnei pentru 1000 ocă de sare anual.

¹⁷⁾ Doc. 1813 Martie 24, 1818 Iunie 12 și 1819 Mai 14. AS. Ib, 14, 16 și V, 94.

¹⁸⁾ Doc. AS. V, 35.

¹⁹⁾ Doc. AR. LXXIX, 20.

²⁰⁾ Doc. 1784 August 26. AS. V, 39.

că, atunci ca și azi, lucrurile nu se prea zoriau. Căci abia în 1787 se executară me-remetisirile puse la cale în 1784, anume în timpul lui Dometian Arhimandritul, grec dela Halki, dar, cum vom vedea, călugăr cucernic și egumen vrednic, care, când veni în mănăstire, precum însuș mărturisește, află biserica pustie și cu totul goală, — cât nici rogojină să aștearnă, nici ușe să închidă n'avea...¹⁾ Dar cu aceasta am ajuns la seria egumenilor mănăstirii lui Aron-Vodă.

*

Cel dintâiu menționat e Isaia la 1619 Iulie 20²⁾. După el urmează Gavriil, pe care-l găsim pomenit la 1627 Mai 18³⁾. Apoi, de sigur pe urma unui predecesor al cărui nume documentele nu ni l-a păstrat, vine Iosif, între 1651 Aprilie 25 și 1666 Aprilie 6⁴⁾, egumenul din timpul lui Vasile-Vodă Lupul, despre care s'a amintit mai sus.

După acest «duhovnic al boerilor din Iași» și, desigur, iarăș pe urma unui anonim, al doilea până acum din serie, cunoaștem pe Ioanichie, între 1690 Octomvrie 5 și 1710 August 9⁵⁾ și apoi pe vlădica Dionisie proin episcop de Ciorlù (Τζορλὺ) între 1713 Octomvrie 15 și 1717 Mai 1⁶⁾. Lui îi urmează o și mai înaltă față bisericească — Mitrofan proin mitropolit de Corint, pe care-l găsim pomenit la 1721 Decemvrie 14⁷⁾. Succesorul acestuia fu — cu

vre-un intermediar sau uu, e greu de hotărât — Neofit, menționat la 1736 Mai 21 și 1737 Iunie 11⁸⁾. Apoi, acesta de sigur cu predecesor, Filaret între 1756 Septemvrie 12 și 1765 Iunie 24⁹⁾.

Sofronie—1767 August 17¹⁰⁾—precedează pe Teofil, care egumenește dela 1776 Octomvrie 16 până la 1781 Mai 1 și care, vinovățindu-se cu administrarea averii sfântului lăcaș, se întoarce de unde veni, dispărând cu butca și telegarii mănăstirii¹¹⁾. Chiril fu pus să aducă rânduială în moștenirea prădată a lui Teofil. — Ce făcu și acesta, am văzut când am arătat în ce stare se găsea ctitoria lui Aron-Vodă între 1781 — 1784, tocmai timpul egumeniei sale¹²⁾. Lui îi urmă Dometian Arhimandritul, care păstori până la moarte-i, întâmplată în Septemvrie 1794¹³⁾. Acesta fu, pentru vremile-i scăzute și ticăloșite, un adevărat ctitor al mănăstirii. Căci sub el s'a restaurat biserica, pe care a înzestrat-o cu odoare, cărți și odăjdii¹⁴⁾, pe lângă alte multe lucruri de gospodărie, procurate pe sama mănăstirii, ce era «cu totul lipsită de cele trebuincioase»¹⁵⁾. Sentimentul de recunoștință pentru buna-i administrație se exprimă în hotărîrea lui Alexandru Ipsilanti din 1787 Iunie 11, prin care se mărturisește că de vreme ce prea cuviosul Arhimandrit Dometian, ca unul ce s'au arătat silitor, folositor și bine chivernisitor

¹⁾ Iorga, *Inscripții* II, 182.

²⁾ I. Bianu, *Documente românești*, 44.

³⁾ Idem, *ibidem*, 139.

⁴⁾ Doc. AR. LXXIX, 6 și LXXVII, 82. Cf. și doc. din 1651 Mai 12, 1652 Ianuarie 1 (AR. LXXIX, 7, 8), 1662 Martie 20, Iunie 10 (AR. LXXVII, 218, 81) și 1662 Octomvrie 12, la Ghibănescu, *Surete și Izvoade* IV, 317.

⁵⁾ Doc. AR. LXXVII, 30 și 87. — Cf. și doc. din 1693 Septemvrie 8, 1699 Decemvrie 11 (AR. LXXVII, 31, 151), 1704 Martie 16 (AR. LXXVIII, 6) 1708 (AS. IV, 4) și 1709 Martie 2.

⁶⁾ Doc. AR. LXXVII, 145 și 91. Cf. și doc. din 1715 Septemvrie 8 și 1716 Iulie 23 (AR. LXXVII, 112, 89).

⁷⁾ Doc. AR. LXXVIII, 1.

⁸⁾ Doc. AR. LXXVII, 101 și 102.

⁹⁾ Doc. AR. LXXVII, 105 și 107. Cf. și doc. din 1756 Octomvrie 10 și 1762 August 5 (AR. LXXVII, 106, 65), 1763 Iunie 1 (AS. IV, 6) și 1764 Februarie 10 (AS. I, 3).

¹⁰⁾ Doc. AR. LXXVII, 124.

¹¹⁾ Doc. AS. I-b, 11. Cf. și doc. 1780 Iulie 6.—AR. LXXVII, 152.

¹²⁾ Doc. AS. V, 35, 38. Cf. și doc. 1782 Martie 20, 1783 Noemvrie 12. AS. I-b, 8 și 9,

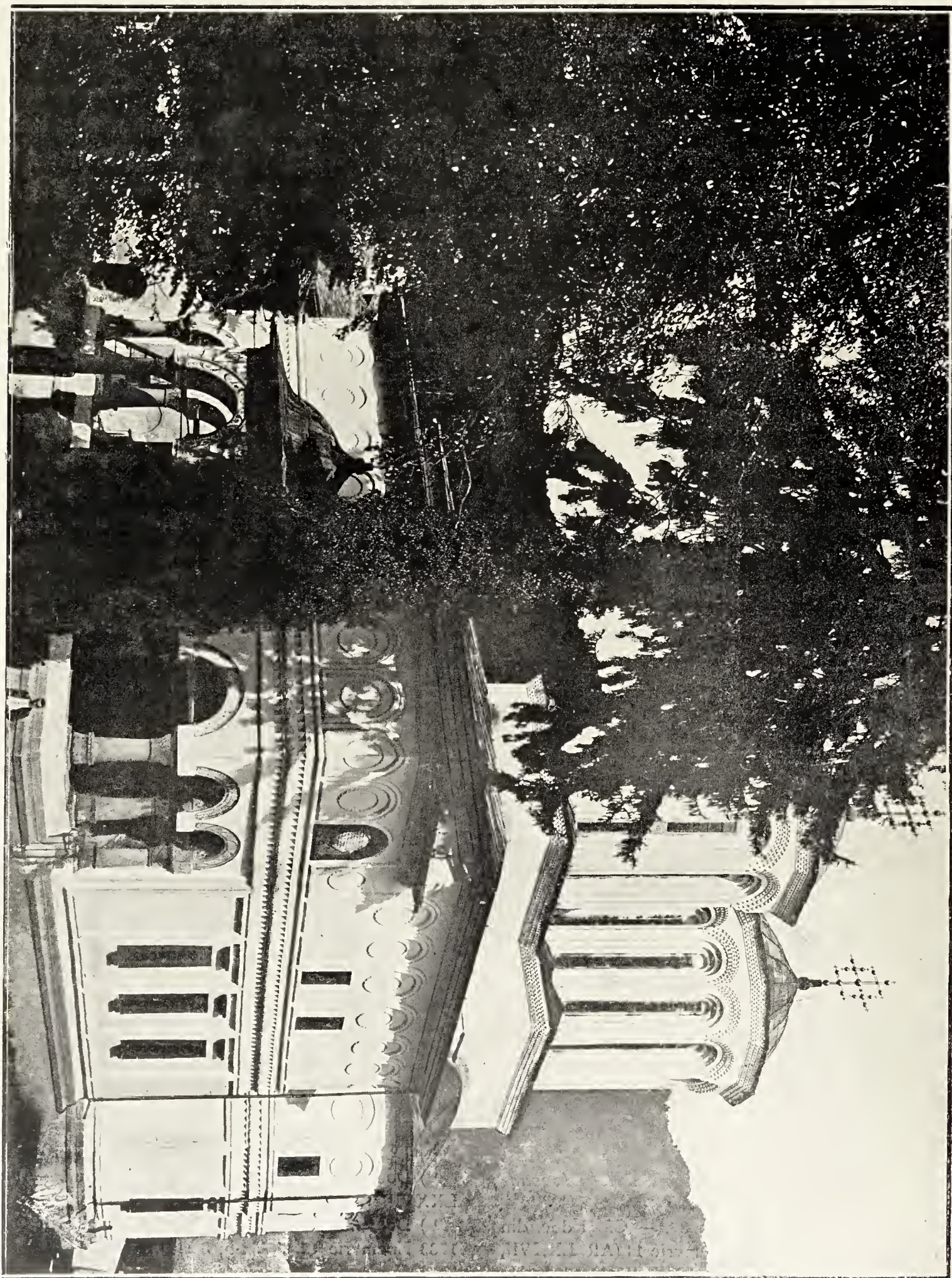
¹³⁾ Doc. AS. V, 46, 55. Cf. și doc. 1787 Iulie 30, Octomvrie 8, 1788 Februarie 31, 1789 Februarie 20 și 1791 Aprilie 1. AS. V, 48, 49, III, 2, V, 56.

¹⁴⁾ Doc. 1785 Mai 1. AS. V, 47 și Iorga, *Inscripții* II, 1. c.

¹⁵⁾ Doc. 1787 Octomvrie 20. AS. I-b, 12.

până acum mănăstirii Aron-Vodă, precum au dovedit dumnealor boerii epitropi, cari

men, i se dă iarăş mănăstirea pe a sa purtare de grije ¹⁾).



9. Mănăstirea Hurezi

— Biserica cea mare : Vedere dela apus miază-zi —

l-au cerut 'a rămâne şi mai departe egu-

După moartea lui Dometian, întâmplată

¹⁾ După rezoluţia domnească pusă pe anaforaua

veliţilor boeri din 1787 Iunie 11. AS. V, 45.

în mănăstire, se așează egumen părintele
vlădica Teoclit Evhaiton (Εὐχαΐτων), care

25, ne-a rămas cartea lui Veniamin Mitro-
politul, prin care dă ocărmuirea mănăstirii



10. Mănăstirea Hurezi

— Biserica cea mare: Vedere dela apus —

stăpâni îndelung, dela 1794 până dincolo
de anul 1827. Căci din acest an, August

lui Aron-Vodă «prea sfinției sale fratelui
Teoclit Evhaiton, precum și mai 'nainte au

avut-o»¹⁾. Se vede dar că egumenia lui fusese cu întreruperi. Și, în adevăr, pentru intervalul 1811 Martie 7—1812 Septembrie 1, găsim în fruntea mănăstirii lui Aron-Vodă pe Filaret Arhimandritul²⁾, vlădica Apamias de mai târziu, fratele cunoscutului scriitor Alexandru Beldiman Vornicul³⁾, care egumeni multă vreme la Slatina în Moldova⁴⁾ și, după ce trecu în Țara-Românească, la mănăstirea domnească a Câmpulungului, unde i se vede chipul, ca ctitor, de oarece, sub privigherea lui, în 1827, s'a restaurat biserica de Grigorie-Vodă Ghica (1822—1828)⁵⁾.

Cu Antim, menționat la 1842 Iunie 6 și Noemvrie 9⁶⁾, se încheie seria egumenilor dela Aron-Vodă, așa precum și precât s'a putut ea reconstitui după documentele cercetate.

*

Ca încheiere amintim că între aceste documente se găsește o carte din 1788 August 31, prin care Generalul-șef al armatelor rusești de ocupație a țării poruncește ca mănăstirea lui Aron-Vodă să fie scutită de greutăți și apărută de răutăți⁷⁾. Evident, această carte a fost cerută de călugării Aroneni, cari erau, precum dovedesc întâmplările trecute, serios și direct amenințați ori de câte ori oști pământene sau streine veniau asupra Capitalei, lăcașul fiindu-le în marginea Iașilor, pe drumul Hotinului⁸⁾. Căci nu odată atari oști tă-

băriseră și se bătuseră în preajma mănăstirii, aducând pagubă și insuflând temere pașnicilor ei rugători.

Astfel, pentru a nu pomeni decât evenimentele mai de seamă, aci s'a dat, în Februarie 1661, lupta dintre Tătarii lui Ștefăniță-Vodă Lupul și Cazacii lui Constantin-Vodă Cârnu, — luptă ce puse capăt domniei efemere a acestui Basarab în Moldova⁹⁾, aci tăbărîră, în Octomvrie 1685, oștile Țării-Românești ale lui Șerban-Vodă Cantacuzino, chemate de Turci a participa la marea lor expediție din acest an împotriva Leșilor¹⁰⁾ și aci se refugie cu slujitorii săi Dumitrașcu-Vodă Cantemir, când, în așteptarea mântuitoare a Muscalilor, primi vestea amăgitoare că Turcii vin să-l mazălească¹¹⁾.

Evident că întâmplări ca aceste nu puteau trece fără pagubă pentru mănăstirea lui Aron-Vodă, care, cum s'a văzut mai sus, din felurite alte pricini, mergea din ce în ce mai rău și mai spre scădere, așa că, pe la miezul secolului trecut, averea ei, vândută la licitație pe *trei* ani, abia aducea 3.620 galbeni¹²⁾. Curând apoi, la secularizare, se pierd și puținul acesta, ce, de altminterlea se împărția cu Patriarhia la care era închinată și care, în nemernicia ei, dăduse în arendă — ne spune cu multă mâhnire și legiuită revoltă fericitul Melchisedec — mănăstirea cu egumenia și proprietățile ei unei femei dela Constantino-

¹⁾ Doc. AS. V, 97. Cf. și doc. 1795 Februarie 20, 1800 Noemvrie 5, 1801 Octomvrie 5 și 26, 1803 Ianuarie 20. AS. III, 7, V, 69, 70 și 71. Apoi, după Filaret, 1813 Aprilie 22, 1815 Aprilie 25, 1816 Martie 30. AS. Ib, 14, V, 85, 86 și 90. — În sfârșit, 1816 Mai 30, la I. Bianu, *Catalogul manuscriptelor românești* I, 540 și 1818 Iunie 12, 1814 Mai 14. AS. Ib, 16 și V, 94. Cf. și Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei*, 331.

²⁾ Doc. 1815 Mai 10. AS. V, 87. Apoi 1812 Februarie 22, August 10 și 1811 Noemvrie 15. AS. 77, 82 și 76. Din acest din urmă document vedem că mănăstirea avea și venitul dela șase vaduri pe apa Nistrului, în ținutul Sorociei, și anume: Iarova, Vasilcău, Cerlina, Sinăteaca (?). Rașcovul și Tarosie.

³⁾ A se vedea pentru el, Iorga, *Istoria Bisericii*

Române, Valenii de Munte 1909, II tabla.

⁴⁾ În doc. Slatinei (azi la Casa Bisericii), cari vor fi publicate, se găsesc foarte multe știri cu privire la egumenia sa în această mănăstire.

⁵⁾ N. Iorga, *Inscripții din Bisericile României* I, 127.

⁶⁾ Doc. AS. V, 104 și 105.

⁷⁾ Doc. AS. V, 50.

⁸⁾ Ghibănescu, *Bisericile din Iași*, 20.

⁹⁾ Iorga, *Studii și Documente IV*, CCCVIII-CCCX. Cf. și *Cronicile României* I, 370.

¹⁰⁾ Iorga, *Studii și Documente*, XI, 158.

¹¹⁾ Idem, *Istoria literaturii românești în sec. XVIII*, I, 127.

¹²⁾ V. Uricarul VI, 93.

pol, care știu să dobândească această favoare dela diplomația țarigrădeană ¹⁾).

Devenită biserică de mir pe seama satului alcătuit în juru-i, fundația lui Aron-Vodă rămase cu totul tot părăsită și negrijită. Așa se explică starea cea mizeră și ticăloșită în care învățații cercetători ai monumentelor noastre străbune ne arată

că găsiră acest sfânt lăcaș dumnezeesc ²⁾. Prin lucrările de conservare, recomandate de Comisiunea monumentelor istorice și întreprinse în vara anului 1907, sub conducerea d-lui Arh. N. Ghika-Budești, biserica din Aroneanu a fost readusă, firește, în marginea mijloacelor disponibile, la cea mai de cuviință stare ³⁾.

ALEX. LĂPĂDATU.

II. DESCRIERE ARHITECTONICĂ



Biserica zisă azi Aroneanu este așezată la marginea satului cu acelaș nume, într'un loc ridicat, pe vârful unui deal, deunde priveliștea se întinde, de o parte, până spre Iași și frumoasele lui împrejurimi, de altă parte, spre Prut, până în Basarabia.

Înfățișarea bisericii — a cărei siluetă albă cu o singură turlă se vede din mare depărtare — este plăcută ; proporțiile-i sunt potrivite. În fațada dinspre apus are un pridvor cu stâlpi, boltit prin două cupole sferice, răzimate pe arcuiri. Acest pridvor eră la origină deschis. Mai târziu însă a fost înfundat cu zidărie grosolană, astfel că stâlpii au rămas îngropați sub tencueli. Cu ocazia lucrărilor de conservare ce s'au făcut acum doi ani, s'a pus în evidență structura pridvorului, după cum se poate vedea din ilustrația dată, de oare-

ce, din motive practice, nu s'a putut dărâma toată zidăria adăogată între stâlpi, întru cât biserica, fiind așezată, cum am zis, în loc deschis și ridicat, e foarte mult expusă vânturilor. E deci absolut necesar ca — mai ales pentru timp de iarnă — credincioșii să aibă o intrare închisă.

Pridvorul deschis, cu arcade răzimate pe stâlpi, se întâlnește rar în bisericile din Moldova și numai din secolul al XVII-lea încoace. Astfel la biserica fostei mănăstiri Hlincea de lângă Iași și la biserica din Ițcani ⁴⁾. El pare a fi o influență a arhitecturii din Țara-Românească, unde pridvoarele deschise cu stâlpi, erau adesea întrebuințate, bunăoară : la vechea Mitropolie din Târgoviște ⁵⁾, la biserica Snagovului ⁶⁾ și la bolnița Coziei ⁷⁾ etc.

Un alt indiciu al influenței muntene la biserica din Aroneanu este lipsa contraforților. Și, din acest punct de vedere, este în ceea ce privește bisericile cu turlă, un

¹⁾ *Notițe istorice*, 286.

²⁾ Răp. Melchisedec în 1885 și d. N. Iorga în 1906.

³⁾ V. Raportul Comisiunii pe a. 1908, în acest *Buletin*, a. I, 37.

⁴⁾ Romstorfer, *Die Moldauisch-Byzantinische Baukunst*, Wien 1896, tabla 4 și, pentru Hlincea, această publicație, anul I, pag. 87.

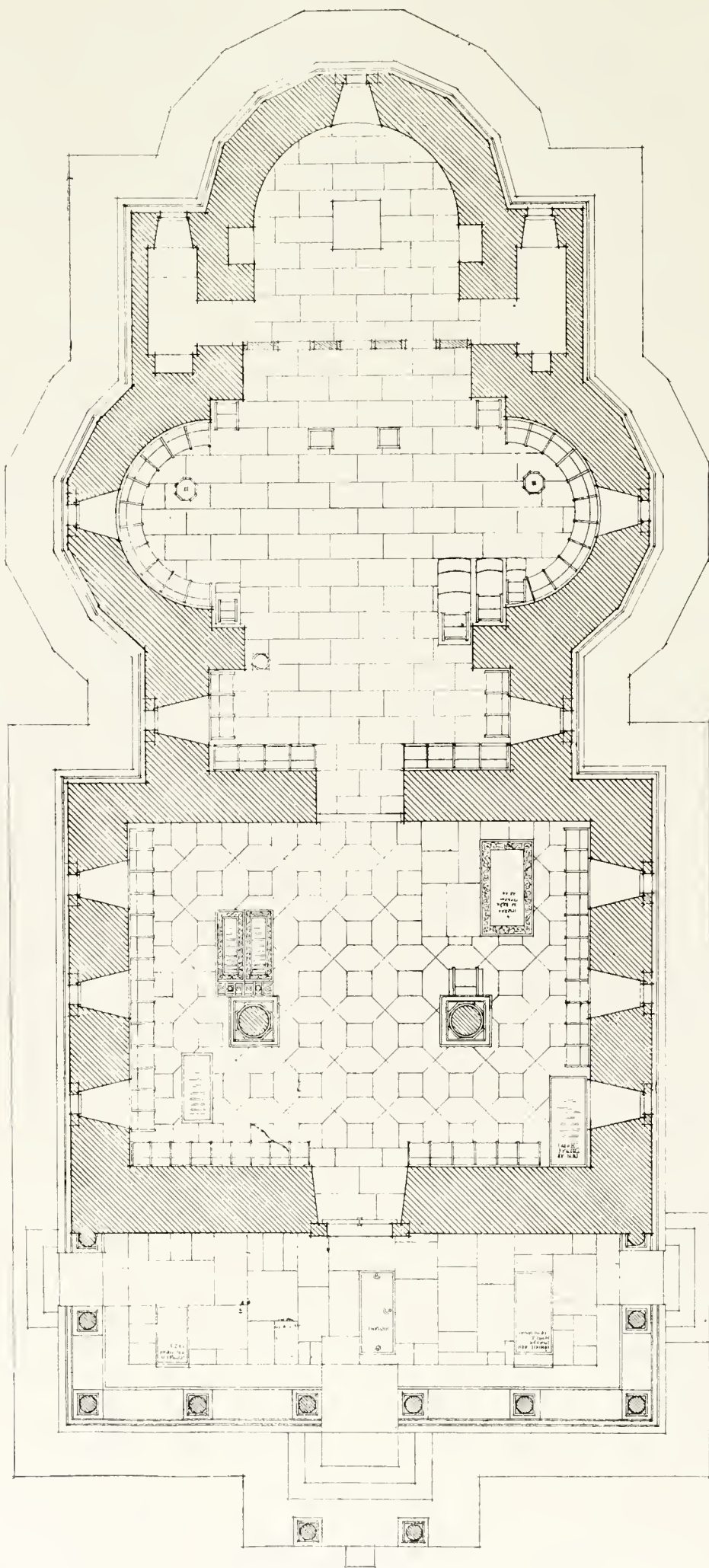
⁵⁾ O ilustrație a vechei Mitropolii târgoviștene — nu după cunoscuta acuarelă de C. Száthmáry, azi în colecțiile Comisiunii Monumentelor Istorice — a reprodus G. Ionescu-Gion în a sa *Istorie a Bucureștilor*, 157.

⁶⁾ G. Mandrea, *Mănăstirea Snagov*, București 1904.

⁷⁾ P. Antonescu, *Mănăstirea Cozia* (extras din *Literatura și Arta Română* pe 1903).

PLANUL
SCARA: 1:0,02

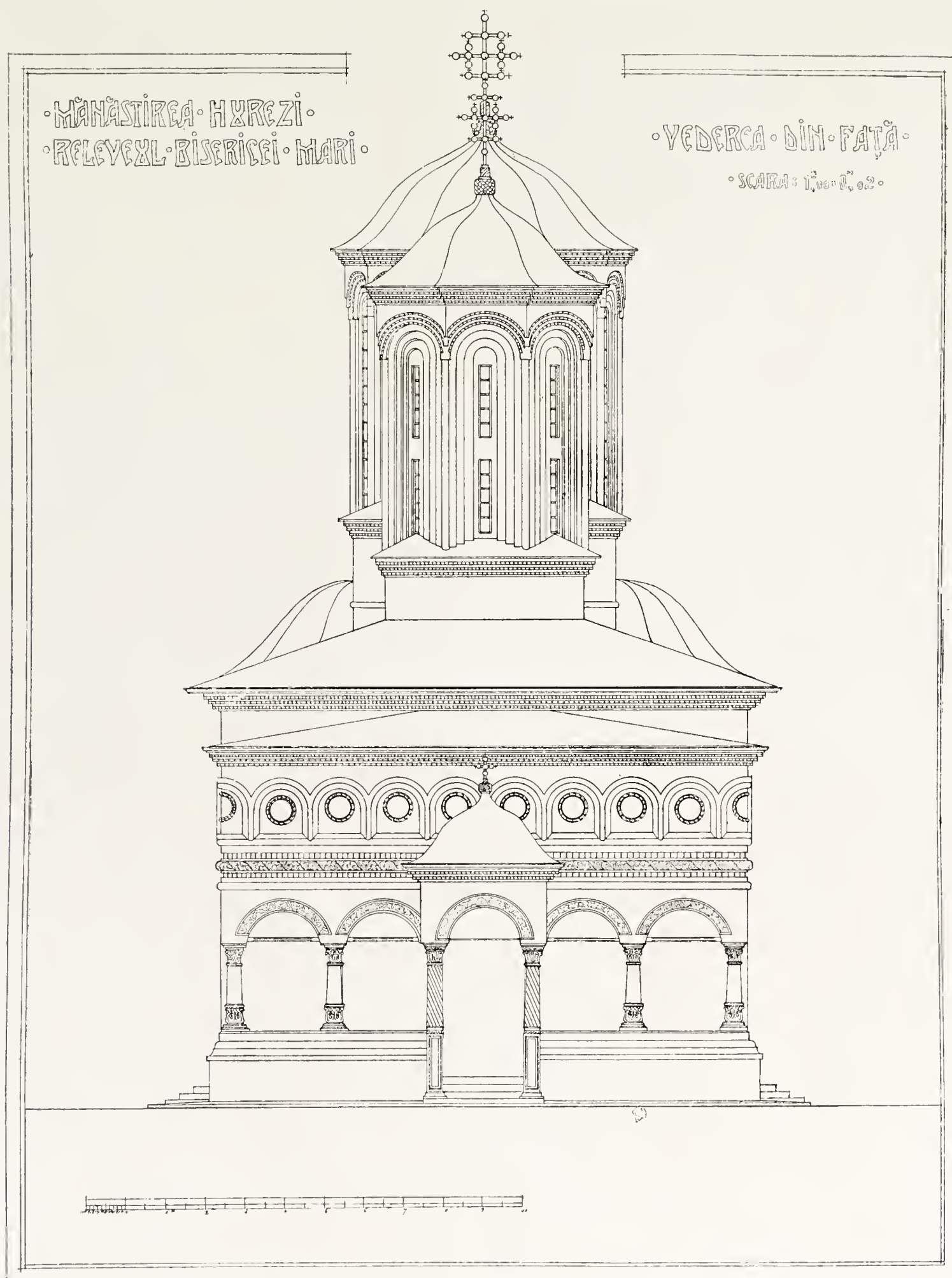
MANASTIREA HUREZI
RELEVUL BISERICII MARI



0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 METRI

exemplu aproape unic în Moldova. Un altul ar fi biserica Golia din Iași. Aceasta însă a suferit atâtea schimbări, în cât, până la

perit cu o boltă sferică, dispoziție comună bisericilor Sf. Nicolae-Domnesc din Păpăuți, din Dorohoi și din Iași. El este lu-



facerea cercetărilor necesare, e greu de știut cum va fi fost la început.

Pronaosul bisericii este pătrat și aco-

minat prin patru ferestre înguste de formă ogivală și este despărțit de naos prin trei arcade răzimate pe doi stâlpi rotunzi (ca

și cei dela pridvor), dispoziție rare ori întrebuințată în Moldova, căci se găsește, după cât îmi amintesc, numai la Sf. Nicolae-Domnesc din Iași, la Hlincea, la Ițcani, la Treierarhi și la Golia ¹⁾.

Naosul are forma și structura de bolți obișnuită bisericilor din Moldova, cu turla răzimată pe două rânduri de arcure suprapuse, din care rândul de sus este așezat pe cheile celui de al doilea. Sâmurile și altarul sunt rotunde atât în interior cât și în exterior și primesc lumina fiecare prin câte o fereastră asemenea celor dela pronaos.

Lungimea bisericii în afară este de 23 m. pe o lățime de 7,70 m., iar înlăuntru lățimea ei este de 5,50 m.

Exteriorul se deosebește prin o decorațiune de teracote smălțuite, care nu se întâlnește la alte biserici. Aceste teracote au forme diferite de acele din timpul lui Ștefan-cel-Mare dela bisericile din Hârlău, Păpăuți, Dorohoi, Sf. Nicolae-Domnesc din Iași și Sf. Ion din Piatra. Ele sunt de trei tipuri. Primul tip are forma unei frunze de stejar sau a unui vârf de sulită (fier de lance) și se aseamănă întru câtva cu un motiv decorativ întrebuințat adeseori în arta arabă. Dimensiunile sunt 32 cm. înălțime, 16 cm. lățime (cea mai mare) și 1 cm. grosime. Lucrul este puțin îngrijit ca desemn și formă neregulată. Al doilea tip este o stea cu șase vârfuri, de 20 cm. lățime și 1 cm. grosime. Al treilea tip este un disc circular de 17 cm. în diametru cu marginea puțin ridicată și cu o găurice la mijloc ²⁾.

Toate aceste teracote sunt smălțuite în-

tr'o coloare verde cu reflexe albastrui irizate și sunt aplicate în tencuiala de ipsos a fațadelor bisericii, după o dispoziție care se poate vedea în ilustrațiile date.

Ciubucăriile fațadelor par a fi suferit modificări. Cornișa are un profil modern, fără caracter. Restul fațadei e cam confus ca compoziție. Arcadele sunt foarte neregulate. Partea de jos a fațadei este decorată cu nește caneluri verticale, săpate în piatră; restul zidăriei este de cărămidă, afară de capitulele stâlpilor și de soclul bisericii, care este foarte diformat și stricat în multe părți.

Turla se razimă pe două baze, întâia o stea cu douăsprezece vârfuri, a doua un patrat. Ea are douăsprezece fețe, din care patru sunt străpunse cu tot atâtea ferestre mici, foarte înguste. Decorația ei exterioară se compune din arcaturi formate din câte două arcure de zidărie de cărămidă, unul în retragere față cu celălalt și totul încadrat cu un ciubuc rotund (tor), care urmează forma arcaturilor.

Forma dodecagonală a turlei, lipsa contraforților mici la ea, cari sunt aproape constanți la bisericile din Moldova, precum și decorația arcaturilor oarbe, încadrate cu un ciubuc rotund, denotă de asemenea evidenta influență muntenească în arhitectura bisericii din Aroneanu, lucru pe care, de altfel, ni-l explică și confirmă și istoricii noștri ³⁾.

Interiorul bisericii nu este zugrăvit și, afară de forma bolților, care, cum am spus, este cea obișnuită, nu prezintă absolut nimic deosebit.

ARH. N. GHICA-BUDEȘTI.

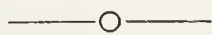
¹⁾ Pentru aceste trei din urmă, a se vedea planurile la Romstorfer, *op. cit.*, tabelele 2 și 7.

²⁾ Desemnurile dela pag. 13.

³⁾ N. Iorga, în *Floarea Darurilor* II, pag. 217.

MĂNĂSTIREA HUREZI

— BISERICA CEA MARE —



I ndată ce, trecând pe sub clopotniță, pătrunzi în curtea mănăstirii Hurezi, biserica se înfățișează vederii. Cu fațada-i albă strălucind sub razele soarelui, cu turelele-i bine proporționate, cu compoziția-i generală ales concepută și cu pridvorul-i pe stâlpi de piatră frumos decorat, — ea stăpânește cadrul bogat pe care i-l fac chiliile mănăstirii cu dublu rând de arcade deschise, strejuită par'că de bradul secular ce se înalță în preajmă-i. Totul aci îți dă impresia măreției și bogăției ce altădată sălășluia în cuprinsul acestei vestite mănăstiri brâncovenesti.

Biserica are împărțirea obișnuită epocii: pridvor, pro-naos, naos și altar ¹⁾.

Pridvorul sau, cum se zicea pe vremuri, slomnul bisericii, se sprijină pe zece stâlpi de piatră, scurți, cu baze formate din postamente decorate cu foi de acantus ²⁾ și cu capitèle imitate după forma corintică și

inspirate de stilul renașterii ³⁾. Stâlpii aceștia sunt împreunați prin arcade în plin centru și legați între ei prin coarde de lemn ⁴⁾. Peste arcade e aruncată o frumoasă boltă, compusă din trei calote sferice, despărțite prin arcuri dublouri.

În interior pridvorul e împodobit pe deantregul cu îmbelșugată zugrăveală, iar în exterior e acoperit cu o învelitoare ce se găsește la un nivel mai jos decât corpul bisericii. El are trei deschideri pentru intrare: una în față, două laterale. O laiță de piatră mărginește pe dinlăuntru parapetul pe care sunt așezați cei zece stâlpi ai pridvorului ⁵⁾.

La intrarea din față, pe axul longitudinal al bisericii, s'a construit mai târziu, un al doilea pridvor ⁶⁾, mai mic, pătrat, boltit și răzimat pe doi stâlpi mai lungi, canelați oblic în partea superioară, cu bazele și capitèlele decorate cu

stalactite, amintind influența arabă ⁷⁾.

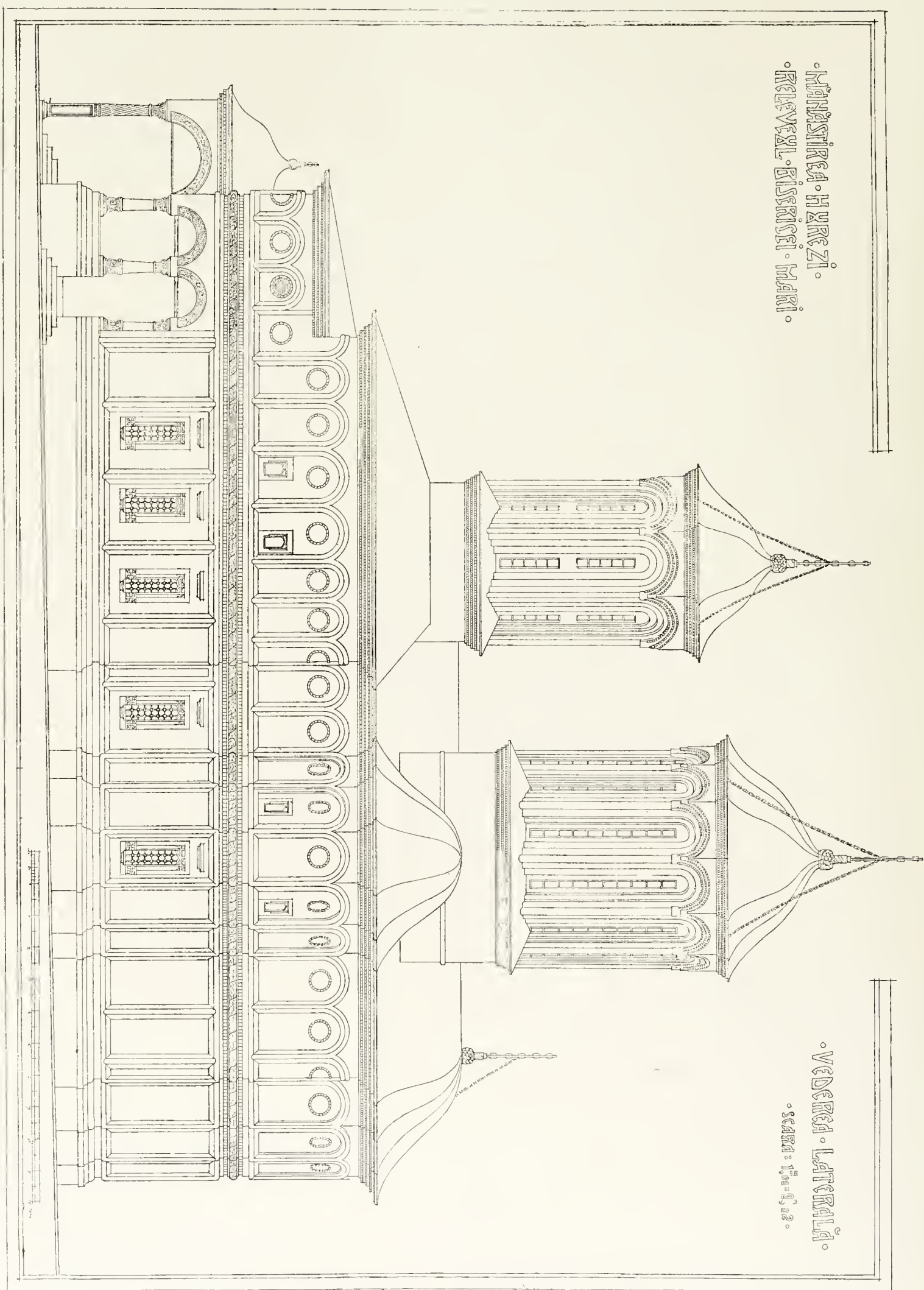
Ușa bisericii, de marmoră albă, e încadrată, ca și pisania, ce se găsește deasupra,



13. Mănăstirea Hurezi
— Fereastră dela biserică —

cu un chenar frumos săpat, care înfățișează o ramură de acantus cu flori, ce șerpuește

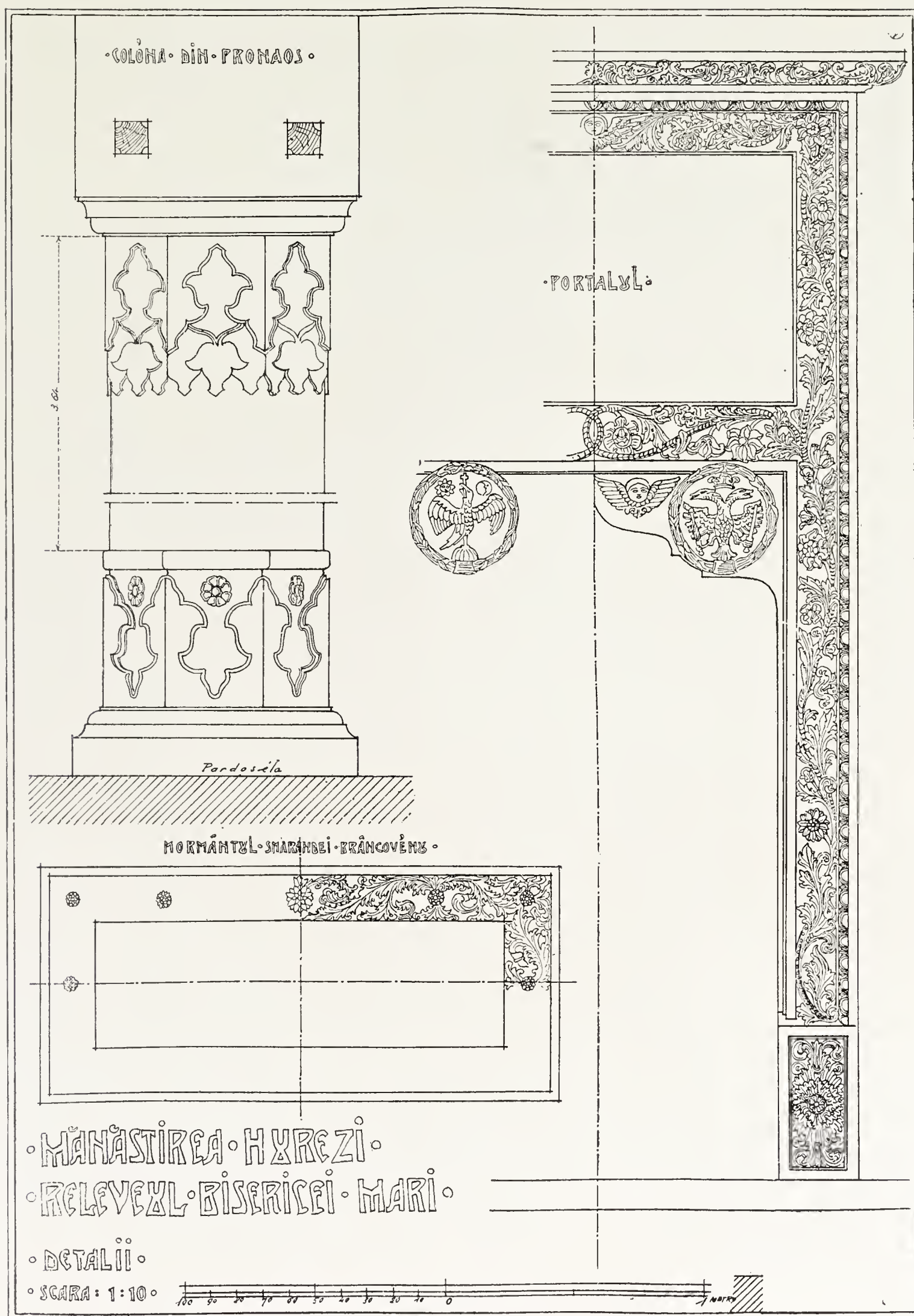
sub pisanie, partea superioară a intrării e terminată în formă de accoladă ioasă, a-



în mod regulat de jur-împrejur ⁸⁾. O cornișe sculptată împodobește ușa sus, iar jos,

vând la colțuri două mari rotocoale, în care s'a sculptat: în cel din dreapta vulturul

cu două capete — stema Cantacuzinilor⁹⁾, cea în plisc — stema Țării-Românești¹⁰⁾.



în cel din stânga acvila noastră cu cru-

In interiorul bisericii cele două mari des-



16. Mănăstirea Hurezi

— Ușa bisericii —

(Pisania săpată deasupra s'a publicat și de d. N. Iorga în *Inscripții din Bisericele României* I, 184-5).

părțăminte, naosul și pronaosul, comunică între ele prin o ușe în semicerc.

zece ferestre: șase — câte trei de fiecare parte — mai mari, jos; patru — câte



17. Mănăstirea Hurezi

— Pridvorul cel mic al bisericii cu vedere în slomn —

Pronaosul are forma dreptunghiulară și e mai larg decât naosul. E luminat prin

două de fiecare parte — mai mici, sus, în dreptul bolților. În mijlocul lui, sprijinită

pe zidul ce-l desparte de naos și pe doi stâlpi puternici, octogonali, cu bazele și capitèlele decorate cu flori orientale¹¹⁾, — se ridică turla cea mică a bisericii, care se razimă, prin intermediul pendantivelor, pe patru arcuri de cerc, legate prin coarde de lemn zugrăvite. Spațiile laterale sunt acoperite cu bolți cilindrice, cari se întretăe, întărite fiind prin arcuri dublouri, răzimate deoparte pe cei doi stâlpi centrali, de care-am vorbit mai sus, de altă parte

nord-vestic, un mormânt al cărui epitafșters nu mai poate mărturisi astăzi numele întreg al celui pe care-l acoperă¹⁶⁾.

Naosul impresionează prin proporția lui înaltă și măreață, cu tâmpla bogat împodobită și poleită, strălucind pe fondul înegrit al bolților dela altar. El e boltit după tipicul bizantin obișnuit, adică prin patru arcuri de cerc mari, peste cari, prin intermediul pendantivelor, se razimă turla cea mare a bisericii. În dreapta și în stânga



18. Mănăstirea Hurezi
— Fragment din chenarul ușii dela biserică —

pe pereții marginali ai încăperii.

În aceste spații laterale se găsesc mai multe morminte: la dreapta, în față, mormântul, în marmoră, al Doamnei Ancuța Brâncoveanu¹²⁾, iar îndărăt, și anume în colțul sud-vestic, mormântul lui Ioan Arhimandritul¹³⁾, întâiul egumen al mănăstirii, al cărui chip se vede zugrăvit deasupra pe perete¹⁴⁾; la stânga, în față, mormintele Mariei, fiica lui Diicul Bengescu, și soția lui Ion Băleanu, și al lui Ioan Măldărescu¹⁵⁾, iar îndărăt, și anume în colțul

naosului se află sâmurile semi-circulare ale bisericii, care primesc lumina fiecare prin câte patru ferestre asemenea celor dela pronaos, două mari jos, două mici sus, potrivit dispoziției văzută în plan și în desemnul dela pag. 24. În fund e altarul, boltit cilindric și terminat printr'un sfert de sferă, având în părțile laterale, la miază-noapte proscomidia, la miază-zi diaconicul. Ambele aceste despărțiri boltite cilindric sunt spațioase și primesc lumina prin câte o fereastră deschisă în fund, spre ră-

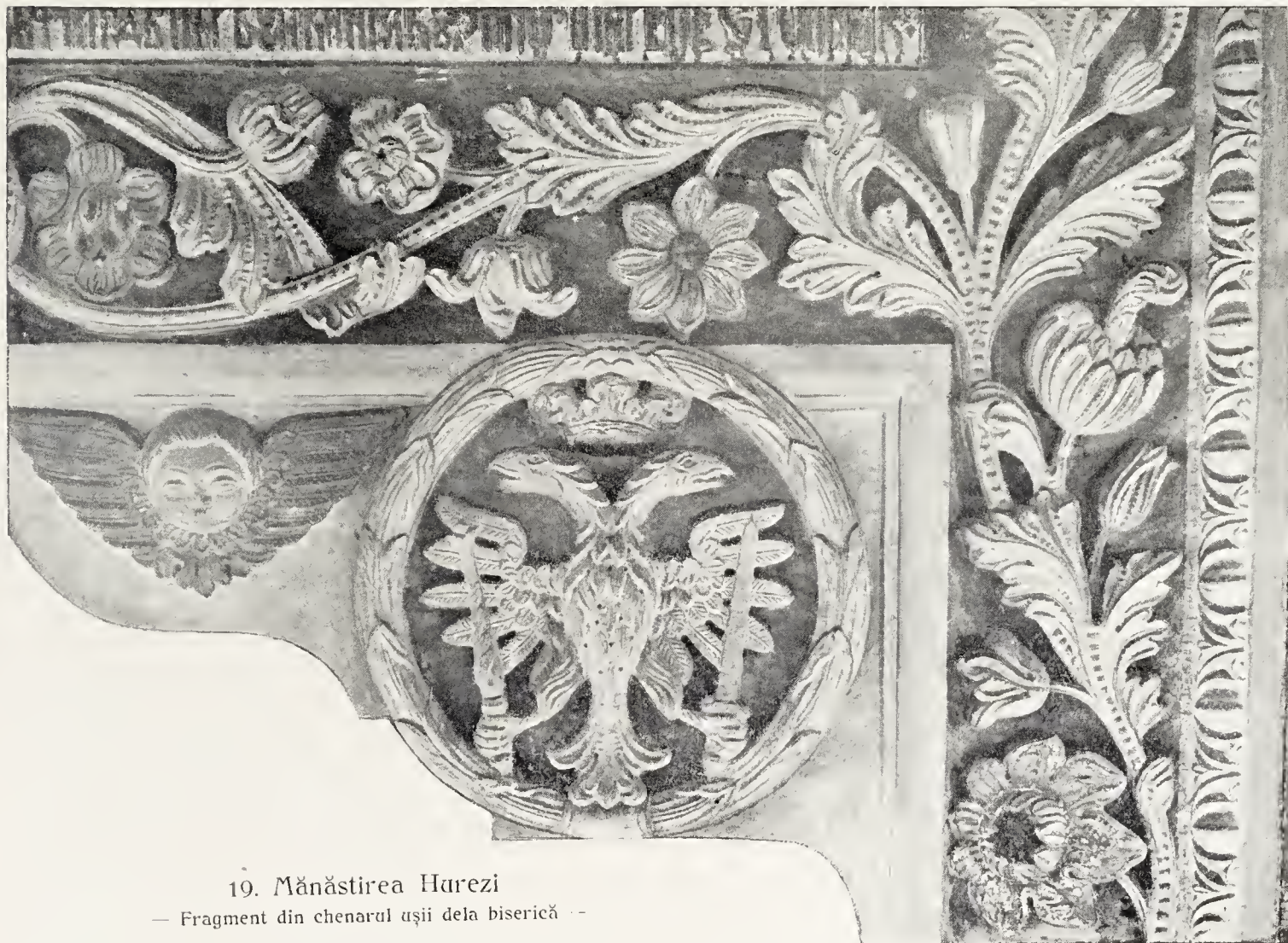
sărit, în aceeași direcție cu fereastra altarului, care se află pe axul longitudinal al bisericii.

Întreg interiorul bisericii e acoperit, de sus până jos, dela bolți până la înălțimea stranelor, cu o bogată zugrăveală. De jur împrejurul pereților se află jețuri și strane măestrit sculptate. Asemenea ușa dela intrare, de lemn înegrit de vremuri, e împodobită pe deantregul cu sculpturi ¹⁷⁾.

Exteriorul bisericii e tencuit și spoit cu

ferior de chenare. Ele sunt de piatră cioplită și amintesc într-o măsură forma ferestrelor dela bisericile din Moldeva, zidite sub influența gotică ²⁰⁾. Ferestrele mici, de sus, se deschid în rândul superior de arcade, cari sunt împodobite fiecare cu câte un rotocol cu marginele în formă de sfoară împletită ²¹⁾.

Cornișa se compune din mai multe rânduri de cărămizi, alternativ așezate în lung și în colți, aceste din urmă spre a forma



19. Mănăstirea Hurezi
— Fragment din chenarul ușii dela biserică —

var. Decorația fațadelor se compune din două rânduri de chenare suprapuse și despărțite printr'un brâu bogat, închipuind o ghirlandă de foi decorativă, între două rânduri de zimți de cărămidă tencuită. Aceste chenare sunt compuse din fuse cilindrice. Cele din rândul de jos sunt dreptunghiulare și se razimă deadreptul pe soclul puternic al bisericii, ¹⁸⁾ — pe când cele din rândul de sus sunt terminate în arcuiri în plin centru ¹⁹⁾.

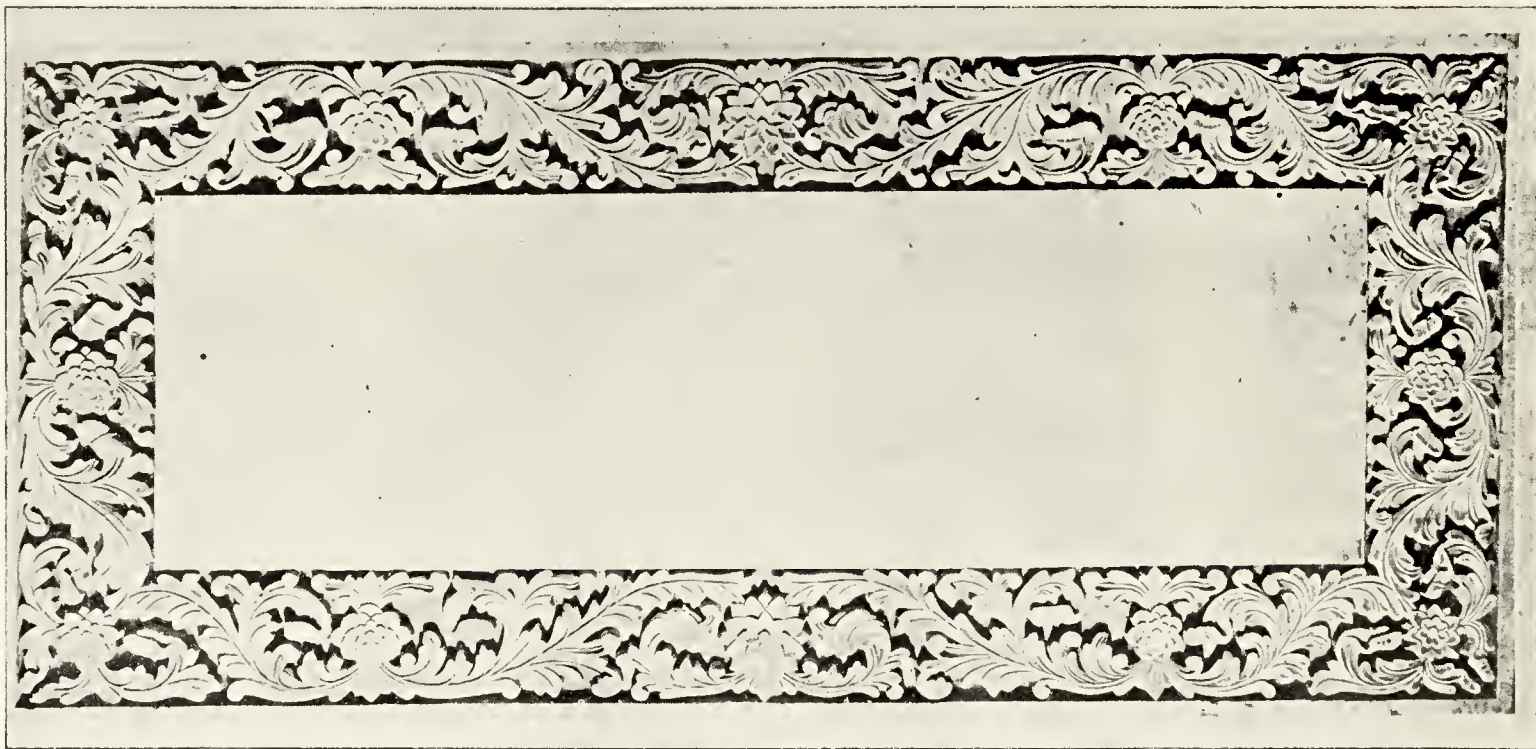
Ferestrele mari se deschid în rândul in-

zimțuri (dinți de fereastră). Fiecare rând e scos mai în afară decât cel de dedesubtul lui, așa că se formează o cornișă alcătuită din trei rânduri de zimți și tot atâtea rânduri de linii drepte.

Turlele bisericii — cea din fața mai mică și octogonală, cea din dărăt mai mare și dodecagonală — se compun fiecare din mai multe serii de arcade circulare și concentrice, răzimate pe picioare drepte, ce se retrag spre interior, cu cât razele lor descresc.

Dispoziția aceasta de retragere a arca-
delor, una față cu cealaltă, pe lângă că

zidăria picioarelor dela turle, contribuind
astfel la menținerea împingerii ce o exer-



20. Mănăstirea Hurezi

— Morminte în biserică —

- 1) Sus :
Aneuța Brâncoveanu.
- 2) La dreapta :
Maria Băleanu.
- 3) La stânga :
Ioan Măldărescu.

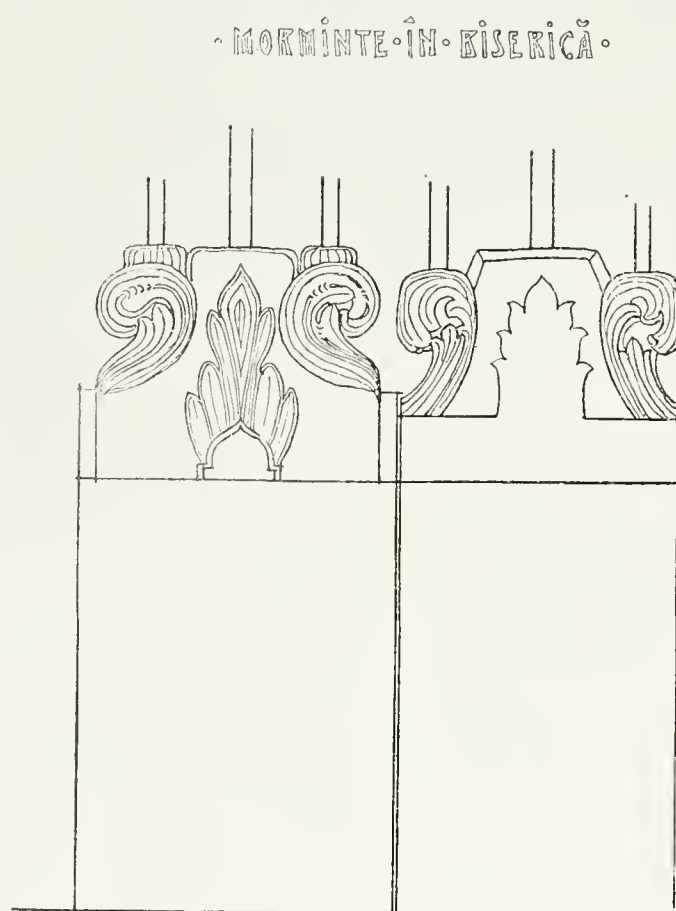
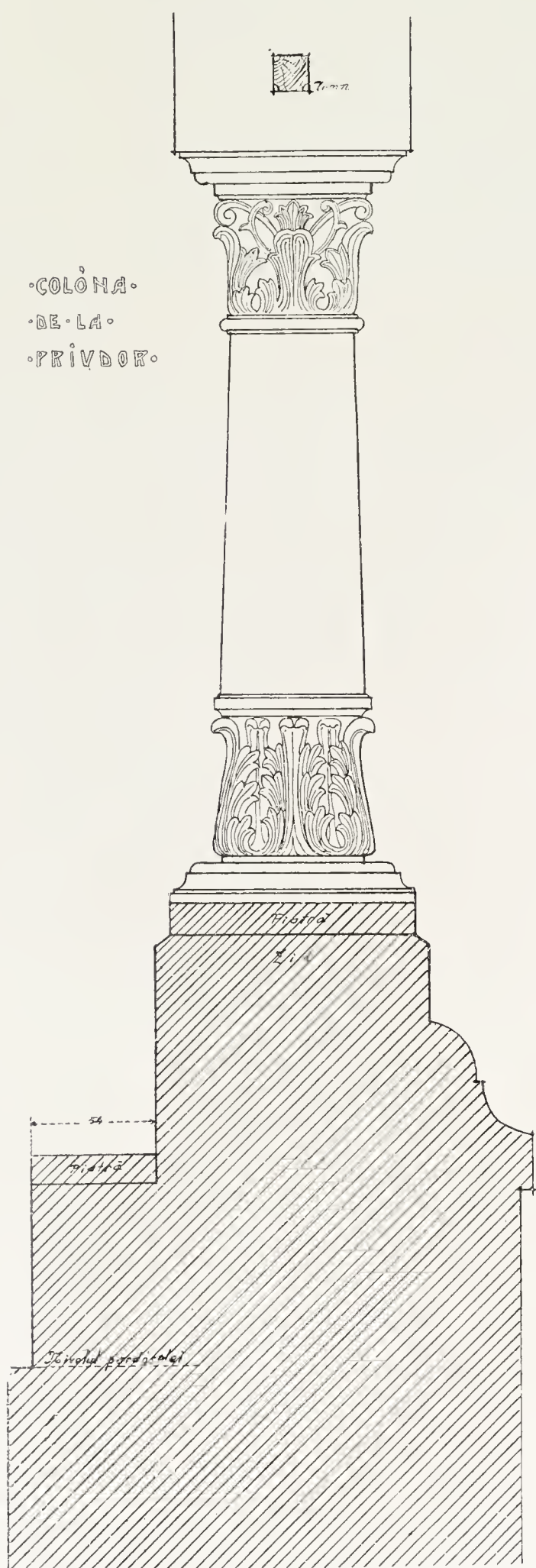


produce efecte de umbră și lumină alter-
nate, are și un scop constructiv: îngroașe

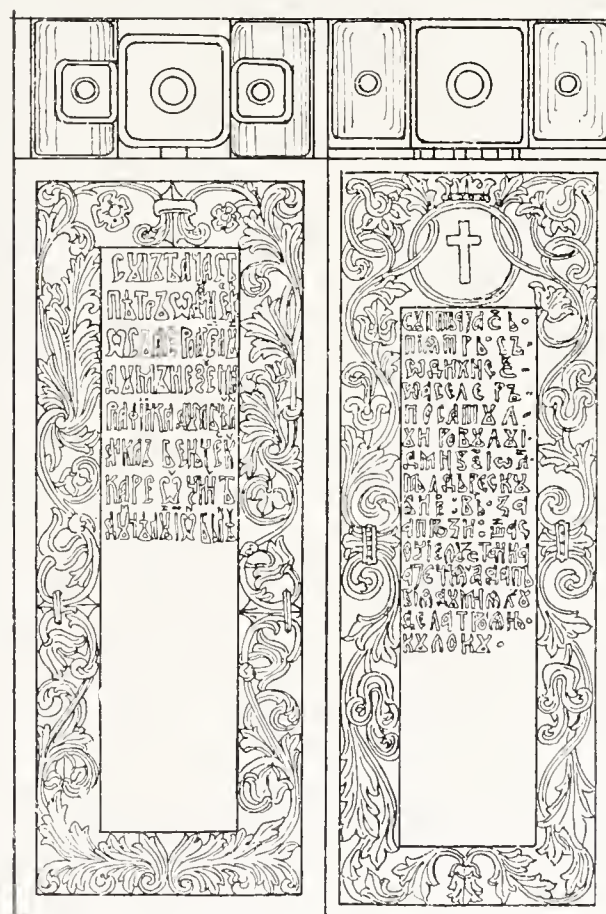
cită bolțile semi-sferice dela partea superi-
oară a turelor asupra picioarelor lor.

Arcadele sunt decorate în partea lor superioară semi-circulară cu mai multe rân-

Ferestrele sunt așezate în cele din urmă arcade de pe fiecare față a turlei. Ele sunt



•VEDEREA•



duri de arcuri de cărămizi, așezate în dinți de ferestru, ca și la cornișe.

lungi și înguste și sunt despărțite la turla cea mică în sens transversal, cam pe la

jumătatea lungimei lor, prin câte o mică fâșie de zidărie.

Turlele sunt așezate pe baze pătrate, încoronate și ele, ca și turlele, cu o cornișe în genul descris mai sus.

În sfârșit, biserica e acoperită cu o învelitoare de aramă, formând o strașină, înfundată cu scânduri. Învelitoarea aceasta a suferit însă modificări ulterioare, cari i-au

alterat formele primitive. Turlele ca și sănurile au învelișuri în formă de cupole pleoștite după modul bizantin. Ele poartă în vârf cruci de fier împodobite cu discuri aurite și legate cu lanțuri de colțurile învelitoarelor. Bazele în care sunt implântate aceste cruci sunt de piatră rotundă în formă de ghem și decorate cu împletituri.

ARH. N. GHICA-BUDEȘTI.

¹⁾ A se vedea planul la pag. 20.

²⁾ Ilustrațiile dela pag. 17 și 21.

³⁾ Ilustrațiile dela pag. 27 și 31.

⁴⁾ Ilustrațiile dela pag. 21 și 27.

⁵⁾ Pe pardoseala pridvorului, după cum se poate vedea în plan, se găsesc următoare două inscripții:

1) — la dreapta — «† Ionichie Arhimandrit, 1870 Ianuar. Aici să odihnește robul lui Dumnezeu Arhimandritul Ionichie egumenul sf. m(ănăstiri) H(urezi), de nație românu, născutu în România, la anul 1790. Eu am fost ca voi, și voi veți fi ca mine. Și s'a lucratu acestea acumu la anul 187—». Cum se vede e mormântul ce-și pregătise Ioanichie, ultimul egumen al Hurezului, care însă a murit și s'a îngropat la Bistrița, unde, la 1862, au fost strămutați călugării Hurezeni. V. aceasta publicație, anul I, pag. 70—71.

2) — la stânga — «Romano ieroshimon(ah); Ghermano Arhiman(drit) 1829». Acest din urmă, fost și el egumen al mănăstirii, *ibidem*, 69.

Pe parapetul pridvorului, în partea de miază-noapte, se mai găsește următoarea inscripție inedită, pe care o tipărim, ca și cele precedente, după còpiile d-lui A. Lăpădatu: «Aicea să odihnesc oasele robului | lui D(u)mn(e)zeu | Iosifū ieromonah proigu | menul, care au dat sf(in)tei | mănăstiri partea lui de | mosie din Băl-teani, leat 7260 (=1752)». Despre acest proigumen, *ibidem*, 68.

^{6—7)} Ilustrațiile dela pag. 17 și 27.

⁸⁾ Ilustrațiile dela pag. 25 și 26.

⁹⁾ Ilustrația dela pag. 29.

¹⁰⁾ Ilustrația dela pag. 28.

¹¹⁾ Desemnul la pag. 25.

¹²⁾ Fără inscripție. Ilustrațiile dela pag. 25 și 30.

¹³⁾ Inscripția publicată de d. N. Iorga, *Inscripții din Bisericile României* I, 189—90.

¹⁴⁾ V. această publicație, anul I, pag. 71.

¹⁵⁾ Ilustrațiile dela pag. 30 și 31. Iată lectura lor după d. N. Iorga, *op. cit.*, pag. 189:

1. «Supt această peatră odihnesc osăle roabei lui Dumnezeu Maria fiica dumnealui Dicul Bengescu, care o-u ținutū dumnealui Ion Băleanu».

2. «Supt această piătră să odihnesc oasele răposatului robului D(u)mn(e)zeu Ion Măldărescu, bivū văt(av) za Aprozi și a soției lui Stanca. Aceștia au datū viia dumnialor de la Toianū cu locu».

Pentru situația acestor morminte în biserică, a se vedea ilustrația din anul I, pag. 75, a Buletinului.

¹⁶⁾ Inscripția publicată la d. Iorga, *op. cit.*, I, 190.

¹⁷⁾ Zugrăveala, mobilierul și odoarele vor forma obiectul unor articole speciale. *N. R.*

¹⁸⁾ Lângă biserică, drept sânul dela miază zi, e locul de înmormântare al lui Pahomie Polovrăgianul, fost egumen al mănăstirii, după cum arată inscripția prinsă în soclu.

¹⁹⁾ Ilustrațiile dela pag. 16 și 24.

²⁰⁾ Ilustrația dela pag. 23.



23. Paraclisul mitropolitan
— Decorațiune pe peretele nordic —

DECORAȚIUNILE DELA PARACLISUL MITROPOLITAN DIN BUCUREȘTI



Printre monumentele de artă pământească din Capitala țării noastre se prenumără și Paraclisul Mitropoliei, ascuns privirilor pe deoparte de biserică cea mare, iar pe de alta de clădirile alăturate ale Reședinței Mitropolitane cât și de clădirea Camerei Deputaților. Din punct de vedere decorativ, monumentul acesta intră și el în șirul de monumente istorice cunoscute ca posedând o artă cu caracter bizantin, fapt ce îndreptățește sarcina ce mi-am luat de a notă aici câteva impresii cu privire la acest monument.

În exterior ¹⁾, Paraclisul nu are drept decorație decât un șir de arcaturi plin-centru, aceleași cari se văd la cele mai multe din bisericile noastre vechi, cum sunt, în

Capitală, Biserica Enei, Biserica Dintr'o zi, Paraclisul dela Colțea, iar în țară la Schitul Sf. Ștefan și Clopotnița dela Hurezi, Biserica Stelea din Târgoviște, Curtea-de-Argeș, Biserica Domnească din Câmpulung etc. Aș greși poate, dacă, rânduind acest monument printre monumentele de artă bizantină, aș lăsa aceste arcaturi pe seama aceleiaș arte bizantine. E locul cred să risipim un neînțeles cu privire la o parte din decorația sculpturală a monumentelor noastre istorice, decorațiune ce dacă nu a fost în întregime considerată ca derivând din arta bizantină, nu a fost totuș găsită ca fiind înrudită cu arta armenească. Vom arăta în altă parte cari sunt elementele acestei arte, „a unei țări” atât de depărtate de a noastră, cari au pătruns în arta noastră pământească. Deocamdată să ne oprim la aceste arcaturi atât de răspândite în

¹⁾ A se vedea planșa din Albumul *Monumentelor* Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.

din *România*, editat de Soc. «Arta românească».



24. Paraclisul mitropolitan
— Sf. Mercurie și Sf. Dimitrie —

decorațiunea sculpturală a monumentelor noastre istorice.

Este sigur că o decorațiune de arcaturi ca acele de cari e vorba presupune un perete, în care aceste arcaturi să se poată săpă, să fie cu alte cuvinte un perete de piatră. Or se știe că aproape toate clădirile bisericesti din Armenia, din lipsă de cărămidă, erau construite în piatră (*pierre de taille*). Și, firește, în ziduri de piatră, se putea săpă orice fel și oricâte decorațiuni sculpturale, cum sunt, în afară de aceste arcaturi, rozete, cruci, trese, antrelacuri, meandre etc. Dimpotrivă, pe ziduri de cărămidă nu se putea săpă nici un fel de decorațiune, și aceasta este cauza pentru care în toată decorația exterioară a edificiilor bi-

zantine lipsesc decorațiunile sculpturale, ea fiind reprezentată mai mult prin jocuri de cărămizi polichrome.

Dar, pentru a nu merge mai departe, aceste arcaturi plin-centru nu pot să aparțină decât stilului armenesc, de oarece numai în monumentele Armeniei creștine se întâlnesc, și se întâlnesc des, aceste arcaturi. Niciodată nu vom întâlni în decorația sculpturală bizantină aceste arcaturi de ciubuce. D-l Choisy, o autoritate necontestată în arhitectură și care, după Dubois de Montpereux, e cel mai prețios informator pentru arta armenescă, studiind aceste arcaturi, spune: «... Un fel de ornamentație usuală în Armenia și în totul străină artei bizantine consistă în a tapisă nuda zidurilor prin rânduri de arcaturi, fie în plin centru, fie în potcoavă» ¹⁾. De altfel acest fapt se poate dovedi răsfoind paginile cu gravuri ale unei cărți apărută în timpul din urmă care tratează numai despre arta în Caucazia ²⁾ și e datorită d-lui I. Mourier,

un zelos cercetător al istoriei și civilizațiunii țărilor caucasiene. Aceste arcaturi plin-centru, atât de răspândite în bisericile noastre și pe cari le descoperim acum și la Paraclisul Mitropoliei din București, sunt aceleași cari se văd în monumentele religioase ale Armeniei creștine din veacurile X, XI, XII — Catedrala din Ani, Biserica din Caben, Ananur etc.

D-l Choisy, care a vizitat vechile noastre monumente religioase, se exprimă categoric: «In valea Dunării, în Serbia, în România, în Moldova caracterul armean al decorațiunii este mai marcat încă...»

«Les églises de Kurtea-de-Argesch, Tergoviste, Dragomirna ne présentent aucun ornement qui n'appartienne à l'Arme-

¹⁾ *Histoire de l'Architecture*, vol. II, p. 61 și urm.

²⁾ *L'Art au Caucase*, Bruxelles 1907.

nie, et au point de vue de l'architecture decorative, la vallée du Danube semble une colonie arménienne» ¹⁾.

În afară de aceste arcaturi, Paraclisul Mitropoliei mai are ca decorațiune exterioară un brâu simplu, nu format din jocul a două rânduri de cărămizi, așezate dea-curmezișul, așa cum se vede la Biserica Scaune sau Biserica Dintr'o zi.

În interior, Paraclisul are la ușa de intrare un chenar săpat cu sculpturi reprezentând cunoscutele *rinsouri*, cari nu mai sunt rinsourile bogate de acant ca cele de la brâul Bisericii Sfântul Gheorghe din Capitală sau din alte biserici, ci simple tije, cari se răsucesc, înlănțuindu-se una de alta și cuprinzând în ochiuri câte o floare. În latura de sus a acestei îmbrăcăminte în piatră a ușei, care corespunde boiandrocului, se vede, în centru, stema mitropolitană cu cîrja arhipăstorească, crucea și mitra arhie-rească. La capătul laturilor verticale se află câte o floare, o rozetă fără un mare interes decorativ. Pentru a termina cu decorațiunea sculpturală mai rămâne să spun că Paraclisul are și o frumoasă tîmplă, un model de artă venețiană inspirată din arta Orientului. Pe lângă viță impletită, foi stilizate, e și un motiv original, format dintr'un cap de înger, din gura căruia pornesc cozile a doi știuleți de porumb, cari se îndoaie către capete. Exact acelaș motiv, acelaș iconostas chiar, se găsește și la Biserica Sf. Gheorghe din piața cu acelaș nume. Acest model de iconostas, cu aceste motive face parte din modèlele de artă italiană atît de răspîndită în Italia în sec. VIII și IX. Este decorațiunea zoomorfică și vegetală, pe care

au cultivat-o atît de mult Inconoclaștii ²⁾ și, după ei, decoratorii bizantini din sec. XI și XII. Epoca aceasta, în care foaia de acant dispăre aproape cu totul, a adus și acele animale fantastice, cari răsar din cozile florilor, acele «fiare devorînd gazele», așa cum se văd și în superbul iconostas din Biserica Ludeștilor dela noi ³⁾. Și e drept să credem că motivul, care în tîmpla din Ludești reprezintă un balaur devorînd un cerb, e adînc înrudit — dacă cumvî nu ne va fi venind direct de acolo — cu motivul similar din fiala mănăstirii Lavra dela muntele Atos, care reprezintă, alături de animale fantastice, sgriptori, vulturi răpind iepuri și aceste «fiare devorînd gazele». Tot în stilul acestor iconostase, tot în aceeaș concepție decorativă intră și iconostasul din Paraclisul Mitropoliei.

*

Decorațiunea picturală a interiorului a fost făcută *al fresco* ca la cele mai multe din monumentele noastre vechi. Și aciînsă,

25. Paraclisul mitropolitan
— Sf. Artemie și Sf. Mină —



³⁾ A se vedea fragmentele din această tîmplă, reproduse în articolul Biserica din Ludești, publicat în acest Buletin, anul I, pag. 164-5.

¹⁾ *Ibidem*, pag. 61.

²⁾ Gabriel Millet, *l'Art byzantin* și André Michel, *Histoire de l'Art*, vol. I, pag. 153.

ca și la Colțea, s'a revenit pe alocuri cu coloritempera, fie pentru a îndrepta o decorațiune pe cale de a dispărea, fie pentru a repicta un perete acoperit cu tencuială nouă. Ca fresc ne-a rămas totuș o bună parte din decorațiuni, mai cu seamă cele ale plafonului, afară bine înțeles de Pantocrator, care a fost nimicit și înlocuit cu un Crist în factură nouă și urită.

Dintre decorațiuni, cele de pe perețele dela miazănoapte, sunt cele mai bine păstrate și cele mai importante ca valoare decorativă. Cum toată naia bisericii până la iconostas e foarte mică, cupola Pantocratorului, — cupolă joasă (surbaissé) — se unește prin pendentifi, în mod indirect însă, de chiar pereții laterali, ale căror suprafețe în partea lor superioară sunt rotunjite de arcuri dublouri. Astfel acești pereți prezintă două mari suprafețe în hemicelu, cari se pot împărți în zone destinate să primească decorațiuni variate. Așa perețele nordic e împărțit în

jumătatea de sus în cinci compartimente.

Unul sus de tot, semicircular, pe care e zugrăvit: Buna-Vestire. Alte două alăturate, unde se reprezintă: Intrarea în Ierusalim și Crist bine-cuvântând două femei. După aceasta vine o bantă îngustă cu admirabile decorațiuni de flori și frunze, garoafe, lalele, dispuse în rînsouri, apoi medaliioane cu sfinți, legate printr'o decorațiune în stilul renașterii. În jumătatea inferioară sunt, în dreapta ușei, două compartimente, unde sunt zugrăviți: în cel dintâiu, Sfinții Dimitrie și Mercurie — două admirabile specime ne de stil bizantin — iar în cel de al doilea Mitropolitul Daniil, care va fi fost zugrăvit fresc, dar la care s'a revenit cu culori de ulei, peste care, se înțelege, se așterne la epoci diferite câte un strat de vernis, pentru a-i da mereu un aspect de noutate. În stînga ușei sunt, deasupra, doi îngeri, purtând pisania, iar mai jos și către unghiul

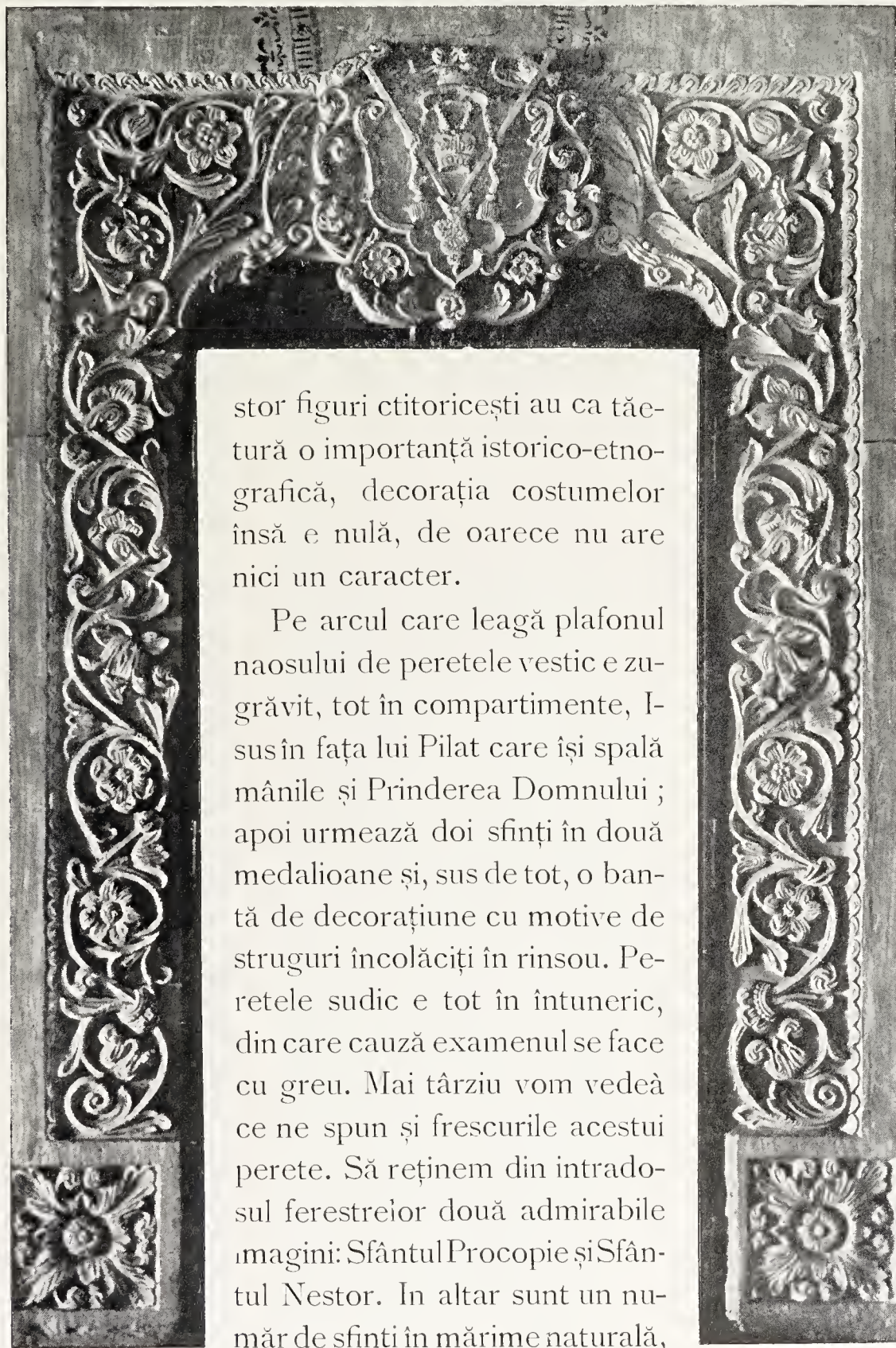


26. Paraclisul mitropolitan
— Sf. Ierarh Grigorie Teologul —

nord-vestic doi Sfinți: Artemie și Mina.

Pe peretele vestic, jos, ctitorii, rezugrăviți mizerabil, cu culori de ulei și vernizați ca și Mitropolitul Daniil. Reîmprospătarea cu culori de ulei și vernisajul acestor cti-

dar asupra cărora s'a revenit din nenorocire, pierzându-se, odată cu frăgezimea și transparența frescului și câteva din amănuntele foarte prețioase ale costumelor.



stor figuri ctitoricești au ca tăetură o importanță istorico-etnografică, decorația costumelor însă e nulă, de oarece nu are nici un caracter.

Pe arcul care leagă plafonul naosului de peretele vestic e zugrăvit, tot în compartimente, I-sus în fața lui Pilat care își spală mâinile și Prinderea Domnului ; apoi urmează doi sfinți în două medalioane și, sus de tot, o bandă de decorațiune cu motive de struguri încolăciți în rinsou. Peretele sudic e tot în întuneric, din care cauză examenul se face cu greu. Mai târziu vom vedea ce ne spun și frescurile acestui perete. Să reținem din intradosul ferestrelor două admirabile imagini: Sfântul Procopie și Sfântul Nestor. În altar sunt un număr de sfinți în mărime naturală,

27. Paraclisul mitropolitan
— Chenarul ușii —

tori amintește pe acei dela Schitul Icoana, despre cari vorbește și d-l Iorga într'una din operele d-sale ¹⁾ și cari au suferit aceeaș preschimbare. Dacă costumele ace-

Dar din toate zugrăvelile Paraclisului, cei doi sfinți, Mercurie și Dimitrie, apar în toată splendoarea și magnificența unei decorațiuni de cel mai pur și cel mai înnain-

¹⁾ Despre «Imbrăcăminte și locuință» în *Istoria Ro-*

mânilor în chipuri și icoane, București 1905, I, 105 sq.

tat bizantinism. Va fi avut și bizantinismul epoca lui de formație, cum va fi avut și epoca lui de decadență. A fost însă o epocă când artiștii bizantini, cari construiau sfinți numai din imaginație, s'au gândit să controleze ici colo natura sau

măcar operele rămase dela clasici, pregătind astfel începutul unei arte, care urmă să însemne mai târziu arta premergătoare Renașterii. Exact la această epocă apar acei sfinți frumoși, senini, investmânați bogat, cu haine și armuri presărate cu pietre scumpe. Astfel de sfinți au fost zugrăviți la Catedrala din Cefalù și de aci, multă vreme chiar după Renaștere, tipul bizantin, înfrumusețat sub întreitul raport al formei, al proporțiunilor și al decorului, a trecut mai departe și a persistat în arta decorativă bizantină, care a stăpânit sudul Europei până mai ieri. După mine sfinții dela Curtea-de-Argeș sunt sfinții dela Cefalù și sfinții Mercurie și Dimitrie dela Paraclisul nostru sunt din aceeaș familie de sfinți frumoși ca formă, proporție și decorațiune ca și aceștia.

O deosebire între acești sfinți — și puteți pune în comparație și pe cei dela Cefalù fără teamă de a făptui o greșală — este și aceea că pe când la Curtea-de-Argeș — pentru a ne mărgini numai la noi — Sfântul Dimitrie, sfânt răz-

boinic, are trupul acoperit numai până mai sus de genuchi, iar de aci în jos e descoperit, lăsând să se vadă picioarele încălțate și înfășurate în cârpe, — la Paraclisul Mitropoliei, sfântul poartă cămașe lungă până în călcăie prin care to-

tuș se străvede forma picioarelor. O altă deosebire e aceea că pe când la Curtea-de-Argeș sfântul are arc, tolă cu săgeți și pavăză, aci nu are decât o cruce în mâna dreaptă. Ca vestmânt Sf. Dimitrie dela Paraclisul Mitropoliei poartă peste rochia cea lungă o tunică scurtă roșie, cu flori pembede cu chenare aurite, cu deseneuri în losange, sub care totuș nu se ghicește platoșa cea grea de oțel dela Sf. Dimitrie dela Curtea-de-Argeș. Aci, la Curtea-de-Argeș, avem un Sfânt Dimitrie războinic, pe când la Paraclisul mitropolitan un Sfânt Dimitrie cu figură și gest de apostol, deși figura arată aceeaș expresie juvenilă ca și la Argeș.

Un sfânt, iarăș de o plasticitate remarcabilă, e sfântul Artemie de pe peretele dela miază-noapte. Trupul trebuie să fi fost refăcut ulterior și chiar în mai multe rânduri, de oarece nu prezintă nici-o urmă de decorație, cum e la vecinul său

Mercurie. Capul însă s'a păstrat bine și e de o expresivitate uimitoare. Nu m'am



28. Paraclisul mitropolitan
— Fragment de decorațiune —



29. Paraclisul mitropolitan
— Fragment de frescă: Sf. Ana —

gândit poate nici odată să fac vre-o apropiere între sfinții bizantini și figurile din arta premergătoare Renașterii. Nu mă pot opri însă de a nu mă gândi la capetele oricărui precursor al lui Giotto, când privesc capul Sfântului Artemie din Paraclisul Mitropoliei.

Decorația ornamentală este și ea bine reprezentată în Paraclisul Mitropoliei. Avem arabescuri de flori, rinsouri de viță, câteva numai, motive rudimentare de palmete, care însemnează ceva, atât prin natura motivului cât și prin culoare. Și chiar dacă ar fi fost numai acele rinsouri de garoafe și lalele, totuș ne-am putea crede

mulțumiți față de alte bogate decorațiuni monumentale dela alte biserici, cărora însă, dacă au o mai îmbelșugată ornamentație, le lipsește tocmai acest motiv din Paraclisul Mitropoliei. Lipsesc însă de aci acele panglici încolăcite, cari se văd la Batiște și la Colțea, de origine pur bizantină, ghirlande de fructe și flori pe fond negru, cum sunt la Colțea, înrudite cu aceleași motive din absidele Sf. Sofii și Sf. Vital din Ravena. Perdelele însă din josul zidurilor dau o notă caracteristică ornamentației Paraclisului și cu ele sfârșim prezenta descriere asupra decorațiunii acestui monument istorico-religios.

A. BALTAZAR.



30. Paraclisul mitropolitan
-- Sf. Severian --

DIN POSESIUNILE DOMNILOR NOȘTRI ÎN ARDEAL

— VINȚUL ȘI VURPERUL —



Știe că Vlad-Vodă Țepeș (1456—1462) a fost cel din urmă Domn al Țării-Românești, care a stăpânit în mod efectiv Amlașul și Făgărașul, ca feude ale Coroanei ungurești ¹⁾. Urmașii săi, afară de un singur caz la 1503, nu-și mai afirmară pretensiunile pentru stăpânirea acestor două vechi posesiuni românești transcarpatine, decât menținându-le în titlul lor de domnie până departe în sec. XVII ²⁾. Trei din ei însă—Radu IV cel Mare (1496—1508), Radu V dela Afumați (1522 — 1529) și Radu VI Paisie (1535 — 1545) — dobândiră noi stăpâniri în Ardeal ³⁾. Și anume: cel dintâiu — Ștremțul (Aldiod) și Gioagiul de sus (Felgyogy); cei din urmă — Vințul

de jos (Alvincz) și Vurperul (Borberek) cu satele românești (possessiones valachorum) ce țineau de ele: Inuri (Borsómezö), Cârna (Karna), Răcătau (Rakató), Sibîșani (Szebesen) și Ascuta (Vashegy) ⁴⁾.

* * *

Istoricul pe scurt al acestor două din urmă posesiuni îl găsim cuprins în raportul comisarilor (Paul Bornemisza, episcopul Vesprimului, și George Vernherus) trimiși de Regele Ungariei la 1552 în Ardeal să cerceteze veniturile fiscale ale țării, — raport în care se arată că Ludovic II (1516—1526) cedă Vințul și Vurperul — ce până atunci aparțineau națiunii săsești — lui Radul, Voievodul transalpin, primind în schimb dela el cetatea Poenari din Țara-Românească (arce Transalpina Ponayer

¹⁾ D. Onciul, Titlul lui Mircea cel Bătrân și posesiunile lui, în *Convorbiri Literare* XXXVII (1903), 228 sq.

²⁾ Aproape consecvent până la Matei Basarab; după aceea la Constantin Șerban Basarab și, după cât ne amintim, la Grigorașcu Ghica.

³⁾ Onciul, *ibidem*, 230—1. Mai de aproape a tratat cestiunea Păr. Can. Bunea, în *Vechile episcopii românești*, Blaș 1902, 28—32.

⁴⁾ Bunea, *ibidem*, după Kövári László.—Toate lo-

calitățile enumerate aci sunt în comitatul Albei de jos (Vințul și Vurperul pe Mureș, față 'n față, puțin mai jos de Alba-Iulie). Faptul că în *Documentele Hurmuzaki* (II — 2, 572) se găsește Algyogy în loc de Aldiod (cum se numia pe atunci Ștremțul) a făcut să se creadă că e vorba de Gioagiul de jos, din comitatul Huniedoarei. Pentru cele două Gioagiuri, N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara-Ungurească*, București 1906, I, 252 sq. și 394 sq. Asemenea pentru Vinț, *ibidem*, 229 sq.

dicta). Aceasta ca cheazășie a credinței și buneî înțelegeri de amândouă părțile ¹⁾, așa dar într-o reînnoirea vechilor raporturi politice, pentru care mai de mult, în sec. XIV și XV, se dăduse Domnilor noștri Am-lașul și Făgărașul, iar acum, la începutul sec. XVI, Ștremțul și Gioagiul de sus ²⁾.

Cesiunea pare a se fi făcut în anul dintâiu al domniei lui Radul dela Afumați și a fost pusă în legătură cu dese refugieri din acest an ale Domnului român în Ardeal, pentru a găsi *adăpost* și a căuta ajutor împotriva lui Mehemed-Beg la Voievodul transilvan Ioan Szapolyai ³⁾. Căci din 1522 se crede a fi diploma prin care Capitolul din Alba-Iulia introduce pe noul stăpânitor în posesiunea domeniilor de curând conferite ⁴⁾, cari, după cum se spune în raportul citat, fură ocupate, în numele Domnului român, de Ioan Szalanthay ⁵⁾. Sarcina acestuia eră, negreșit, de a strânge veniturile cuvenite stăpânului său, venituri ce, pe atunci — sub Vajvodis Transalpinis — se arată a fi fost, numai dela satele dependente, de trei sute floreni anual ⁶⁾.

Radul stăpâni Vințul și Vurperul până la sfârșitul vieții. Cu moartea lui (2 Ianuarie 1529) cestiunea moștenirii acestor domenii se deschise. Cei dintâi competiitori fură, firește, vechii posesori, Sașii. Într'adevăr, în o scrisoare a lor către Arhiducele Ferdinand, din 6 Ianuarie 1529 — patru

zile deci în urma uciderii lui Radul — după ce arată că prin moartea Voievodului muntean, Vințul și Vurperul și-au recăpătat vechia libertate, se roagă, ca niște credincioși supuși ce-l recunoșteau ca Rege al Ungariei, să nu dăruească nici unuia din solicitanții aceste domenii, până ce mai întâiu nu se vor revizui drepturile lor ⁷⁾. Cu alte vorbe — tari pe aceste drepturi — Sașii reclamau vechile lor bunuri.

Dar cuvântul hotărîtor în această cestiune nu putea fi, atunci cel puțin, la Ferdinand, ci la rivalul său Ioan Szapolyai, stăpânitorul de fapt al țării. Și dela acesta, probabil, Vințul și Vurperul au fost solici-tate de cel al doilea competitor la moștenirea lor, de succesorul în domnie al lui Radul dela Afumați, de Moise-Vodă Basarab (1529 — 1530), Domnul Turcilor și deci partizanul Ardelenilor. Căci în această afacere — pro ratione Vincz et Borberek — se găsiă la 1 Iulie 1529 un trimis al noului Voievod român în cetatea Sibiiului ⁸⁾.

Ferdinand nu satisfăcu cererea Sașilor și nici Szapolyai pe a lui Moise Basarab ⁹⁾ și cu atât mai puțin, dacă cumvă ea se va fi făcut, pe a succesorului acestuia Vlad-Vodă (1530 — 1532), despre care un act omagial al lui Radul Paisie către Regele Ungariei din 7 Ianuarie 1543 ne spune hotărît că a fost cu totul devotat Imperialilor ¹⁰⁾: Vințul și Vurperul aurămas vacante

¹⁾ Hurmuzaki-Densușianu, *Documente* II — 4, 721. — E vorba de cetatea numită astăzi, prin influență literară, a lui Țepeș-Vodă (cărui *Cronica Țării* îi atribue zidirea acestei cetăți), în Căpățineni, com. Corbeni, jud. Argeș. Cf. *Marele dicționar geografic al României*, ad nomen, și art. d-lui V. G. Stephanescu în rev. *Arhitectura* I (1906), No. 1. O cercetare istorică specială cu privire la această cetate va trebui făcută ca lucrare prealabilă a săpăturilor ce se vor întreprinde cândva acolo.

Că în Poenari a rezidat pe vremea lui Radul dela Afumați garnizoană ungurească, e dovadă scrisoarea lui Nic. Tomori, castelanul Făgărașului, dată în Argeș la 10 Septemvrie (=Sabbato post festum Natavitatis Mariae) 1524 către Sibiieni, prin care-i roagă să lase liberă trecere negustorilor ce aduc proviziuni în ce-

tatea dela Poenari (ad castrum Poynar). Còpie la Acad. Rom. Cf. N. Iorga, *Stud. și Doc.* III, p. XLVII.

²⁾ Onciul, *l. c.*

³⁾ Bunea, *l. c.*, după Szilágy Sándor.

⁴⁾ Hurmuzaki-Densușianu, *Documente* II — 3, 408. Doc. se cunoaște numai dintr'un scurt regest comunicat de Eder lui Engel (*Geschichte der Moldau und Walachey* I, 204), în care se spune că anul e rupt, dar că, după titulatura regelui Ludovic, se crede a fi 1522.

⁵⁾ Hurmuzaki-Densușianu, *Documente* II — 4, 721.

⁶⁾ *Ibidem*, 722.

⁷⁾ Pub. în *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landes-Kunde*, N. F., XXVI, 627 — 8.

⁸⁾ Hurmuzaki-Iorga, *Documente* XI, 853.

⁹⁾ Iorga, *Studii și Documente* III, p. L.

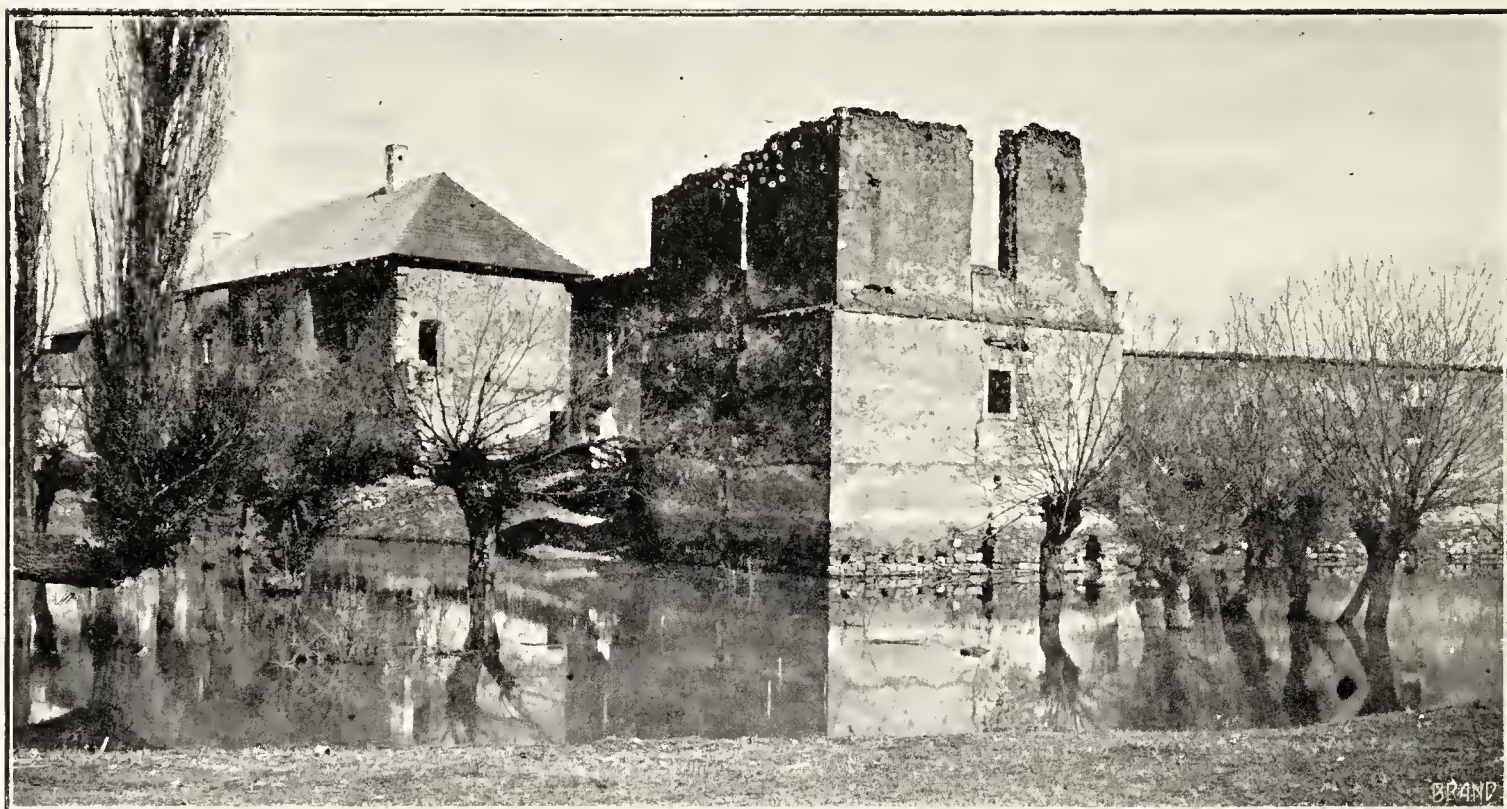
¹⁰⁾ Hurmuzaki, *Documente* II — 1, 240 — 1.

până la 1532, când doi noi competitori la stăpânirea lor se iviră: George Reicherstorffer, cunoscutul sol la curtea lui Petru-Vodă Rareș și autor al Horografiei Moldovei din acea vreme, care le solicită dela Ferdinand ¹⁾ și Nicolae Koczárdy, castelanul cetății Vișegradul de sus, care le și obțină — perpetuo jure — la 2 Martie (=Sabbato proximo ante Dominicam Oculi) dela Szapolyai ²⁾.

Dela Koczárdy Vințul și Vurperul trecură — cumpărate fiind cu opt mii de floreni — în posesiunea lui Ștefan Majláth,

zice Antoniu Verancsics într'o scrisoare adresată curând după aceea Episcopului Ioan Statilius din Alba-Iulia ⁶⁾.

Așa dar Radul Paisie dobândi Vințul și Vurperul pe temeiul vechilor drepturi ce le-ar fi avut asupra lor. Engel crede că donațiunea s'a făcut ca răsplată a ajutorului pe care Domnul Țării-Românești l-ar fi dat lui Szapolyai în timpul pregătirilor militare începute în Ardeal, înainte de a se cunoaște scopul marei expedițiuni turcești din 1538, îndreptată, cum se știe, împotriva lui Petru-Vodă Rareș ⁷⁾. Lucrul nu



31. Ruinele castelului domnesc din Vințul-de-jos

Voevodul Ardealului ³⁾, care le stăpâni până când, trecând în partea lui Ferdinand, se răzvrăți împotriva lui Szapolyai (Octomvrie 1539). Atunci acesta, desposedând pe rebel de bunurile sale, îi luă cu puterea — per violentas manus — domeniile cumpărate ⁴⁾, pe cari se pare că începă acțiunea de răzvrătire ⁵⁾, restituindu-le lui Radul Voevodul Țării-Românești, «cujus vetusto jure fuisse perhibentur», —

se mai poate susține. Dar, evident, ținând seamă de împrejurări, noua cesiune a domeniilor mureșene s'a făcut și cu scopul de a atrage în partea Regelui maghiar pe Voevodul român în lupta pentru coroană ce, încetată câțva timp prin pacea dela Orade (1538), reîncepeă acum din nou cu Imperialii.

Moartea lui Szapolyai, întâmplată curând după aceasta (22 Iulie 1540), nu a-

¹⁾ Hurmuzaki, *Documente* II—1, 82.

²⁾ *Ibidem*, II—4, 25 și 471.

³⁾ *Ibidem*, 471.

⁴⁾ *Ibidem*, 663.

⁵⁾ Șincai, *Cronica Românilor*, ed. 2-a, II, 278.

⁶⁾ Hurmuzaki, *Documente* II—4, 237.

⁷⁾ Engel, *Geschichte der Moldau und Walachey*, Halle 1804, I, 215 nota.

duse nici o schimbare în posesiunea domeniilor dela Vinț și Vurpăr, pe cari Radul Paisie le stăpâni până la sfârșitul domniei sale, încasând, ca și fratele său Radul dela Afumați, veniturile cuvenite. Faptul reese limpede din raportul menționat la început, al comisarilor Regelui Ferdinand ¹⁾. Căci, dacă cumva vre-o schimbare s'ar fi ivit în posesiunea acestor domenii, fără îndoială că ea ar fi fost menționată.

Cu sfârșitul domniei lui Radul Paisie (1545), se încheie stăpânirea efectivă a Domnilor noștri în Vinț și Vurpăr, rămase

ce am văzut că țineau de domeniu lui Petru More ³⁾. În sfârșit, se pare că aci, în Vinț, eră acel «unum castellum» pe care «Băratul», cum îi ziceau și ai noștri, îl dădă în 1547 ca locuință Vistierului Barbul din Țara-Românească, ce, fugind de urgia lui Mircea Ciobanul, trecu munții împreună cu alți tovarăși, să caute mântuire și adăpost în Ardeal ⁴⁾. Pribeagul, ginere al tiranului său Domn și poate chiar fiu (natural) al lui Neagoe-Vodă Basarab ⁵⁾, merită desigur o atare locuință, de care însă el nu avu parte mai îndelungată. Căci, recla-



32. Ruinele castelului domnesc din Vințul-de-jos

acum la dispoziția lui Martinuzzi, locotenentul regesc al țării, care le țină pentru sine sau, mai bine, pentru combinațiunile sale politice. Astfel el transformă mănăstirea Predicatorilor — din care Koczárdy încă își făcuse reședință — în castel domnesc ²⁾ și conferi unul din satele românești

mat fiind la Sultan de răzbunătorul său socru, în urma unei scrisori dojenitoare și amerințătoare ce primî dela Poartă ⁶⁾, Martinuzzi trebui să îngăduiească ca protejatul său să fie prins și dus în Țara-Românească ⁷⁾, unde Mircea-Vodă Ciobanul puse de îi tăe capul la 22 Aprilie 1548 ⁸⁾.

¹⁾ Hurmuzaki-Densușianu, *Documente* II—4, 722. De altfel singurul care eră îndreptățit a reclama Vințul și Vurperul, Ștefan Májlath, se găsiă în tot acest timp în captivitate la Turci, iar fii săi abia în 1551 reclama ră dela Regele Ferdinand, prin dieta din Târgul-Mureșului, restituirea posesiunilor cumpărate de părintele lor și confiscate cu puterea. *Ibidem*, 663.

²⁾ *Ibidem*, 721.

³⁾ *Ibidem*, 722.

⁴⁾ *Ibidem*, 417.

⁵⁾ Iorga *Documente-Hurmuzaki* XI, p. III și Pretendenți domnești, în *Analele Academiei Române*, seria 2-a, XIX, 227.

⁶⁾ Hurmuzaki-Densușianu, *Documente* II—4, 417.

⁷⁾ *Ibidem*, 418.

⁸⁾ Iorga, *Documente* XI, l. c.

Dar, pe lângă faptul foarte însemnat că a fost posesiune a Domnilor din Țara-Românească,—Vințul mai stă în legătură cu trecutul nostru și prin împrejurarea că aci a fost închis și apoi ucis Aron-Vodă, Domnul Moldovei. Întâmplările sunt bine cunoscute: nevoind a se infeoda cu totul lui Sigismund Báthory și trădat de Hatmanul său Ștefan Răzvan, Aron-Vodă fu prins în ziua de 23 Aprilie 1595 de garda ungurească ce-o avea pe lângă sine și predat lui Gașpar Kornis și Francisc Daczo, trimișii Principelui Ardelean. Aceștia îl trecură munții împreună cu soția (Stanca Doamna), cu fiul (Bogdan-Vodă) și averile sale. La 10 sau 11 Mai prizonierul Voevod se găsiă în Brașov ¹⁾, unde, cu un an mai înainte, se făcuse ctitor bisericii Sf. Nicolae din Schei, pe care o isprăvi de zidit, o împodobî cu zugrăveli, o dăruî cu toate odoadrele și o întări cu venit de douăsprezece mii aspri pe fiecare an²⁾. Dela Brașov Aron-Vodă fu dus și închis în castelul domnesc

dela Vinț, unde amintirea asasinării lui Martinuzzi (17 Decembrie 1551) îi va fi fost un semn al sfârșitului tragic ce i-se pregătise. Și, într'adevăr, după doi ani de temniță grea și amară, nefericitul Voevod fu înveninat din porunca lui Sigismund Báthory ³⁾, pentru că, scrie Mihai-Vodă Viteazul în cunoscutul său memoriu adresat Împăratului Rudolf II, a voit să asculte de Măria Ta, și nu de Principele Ardealului⁴⁾.

Nefericitul său mormânt nu se mai găsește la Vinț. «Vântul a măturat de mult—scrie d. Iorga, care l-a căutat zădarnic în două rânduri ⁵⁾—cenușa aceluia căruia i s'a zis *cel rău*, mai înainte de a i se putea zice *cel nenorocit*». Singurul lucru ce mai mărturisește astăzi acolo, lângă cursul lin al Murășului, tragicul sfârșit al lui Aron-Vodă, sunt ruinele castelului domnesc de osândă și peire, ale cărui vederi s'au dat în paginile precedente, între altele și pentru a împlini oarecari gânduri bune și dorinți legitime exprimate mai de departe...

ALEX. LĂPĂDATU.

¹⁾ După I. Sirbu, *Istoria lui Mihai-Vodă Viteazul*, București 1904, I, 249 -254.

²⁾ *Istoria bisericii Scheilor Brașovului*, pub. de d. St. Stinghe, Brașov 1899, 174.

³⁾ Sirbu, *op. cit.*, 253.

⁴⁾ Papiu, *Tesauru de monumente istorice* I, 254.

⁵⁾ Iorga, *Neamul Românesc în Transilvania și Țara-Ungurească* I, 229.

CRONICĂ

DIN LUCRĂRILE COMISIUNII MONUMENTELOR ÎN 1909

I. Ședința dela 7 Fevruarie.

— S'a recomandat spre aprobare devizul prezentat pentru efectuarea ultimelor lucrări necesare la biserica Zlătari din Capitală.

— S'a înscris biserica Sf. Gheorghe din ograda Catedralei mitropolitane din Iași pe tabloul celor ce urmează a fi reparate în campania de lucrări a anului curent.

— S'a hotărât o vizită a Comisiunii la Iași, spre a se examina, potrivit cererii d-lor arhitecți respectivi, lucrările de restaurare și conservare întreprinse în ultimii ani la bisericile Golia, Aroneanu, Hlincea și Cetățuia.

— Asemenea o vizită la mănăstirea Hurezi, spre a se examina lucrările de restaurare întreprinse în anul trecut acolo și a se întocmi programul celei de a treia serii de lucrări ce urmează a se recomanda spre aprobare.

— S'a recomandat cererea d-nei Maria D. Pleniceanu din Târgu-Jiu de a se aproba restaurarea pe cheltuelile proprii a bisericii din Vădeni-Gorj, în care scop s'a delegat un d. arhitect spre a examina monumentul și a referi asupra cererii.

— S'a dat în cercetare cererea episcopiei bisericii din comuna Cornățel, județul Dâmbovița, pentru reparațiile trebuitoare la această biserică.

— S'a luat în cercetare cererile de a se înscrie în Inventarul monumentelor istorice bisericile din Preajba și Coțofeni, județul Dolj.

— De asemenea cererea de a se declara monument istoric biserica din satul Bâscenii-de-jos, comuna Calvinii, județul Râmnicul-Sărat.

II. Ședința dela 16 Martie.

— S'a dispus, potrivit cererii Cancelariei Mitropoliei Moldovei, cercetarea vechii biserici din cătunul Poiana, comuna Ciurea, județul Iași, în vederea înscrierii ei în Inventarul monumentelor istorice.

— S'a cerut de Primăria com. Hârlău autorizare pentru dărâmarea clopotniței bisericii Sf. Gheorghe de acolo, în interesul împrejurii acestui monument. D. arh. N. Ghika a fost delegat a cerceta lucrurile la fața locului și a referi.

— S'a primit raportul și devizul întocmit pentru lucrările de restaurare necesare la biserica din comuna Vădeni-Gorj, dându-se spre examinare d-lui N. Gabrielescu, membru al Comisiunii.

— S'a dat în cercetare cererea de a se înscrie în Inventarul monumentelor istorice biserica din comuna Goleștii-Badii, județul Muscel, fostă metoh a mănăstirii Nucet.

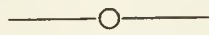
— S'a recomandat spre aprobare construirea unei împrejurii la biserica din com. Aroneanu de lângă Iași, însărcinându-se d. arh. N. Ghika cu întocmirea planului și devizului acestei lucrări.

— S'a recomandat spre aprobare cererea prin care se solicită reparații absolut necesare la biserica fostei mănăstiri Mamu din Vâlcea, în care scop s'a delegat un d. arhitect a cerceta lucrurile la fața locului și a referi.

— Deasemenea s'a recomandat aprobarea lucrărilor pentru consolidarea bolților și temeliilor vechii Stăreții dela Mănăstirea Dintr'un lemn, jud. Vâlcea.

A. L.

UN „MITHREUM“ IN DOBROGEA



În Mai, anul trecut, cu ocazia unor lucrări întreprinse la locul numit «Cișmèle» din satul Acpunar (jud. Tulcea), s'au găsit în pământ mai multe plăci de marmură, cu sculpturi în basorelief, cari reprezintă scene referitoare la cultul zeului Mithra.

Cea mai mare din aceste plăci (51×53 cm.) reprezintă pe Mithra tauroctonul în peștera sfântă, sacrificând taurul. Din sângele victimei iese obișnuitul șarpe, iar cânele, însoțitorul credincios al zeului, păzește sufletul animalului ucis. Deasupra, în colțul stâng al plăcii, un cap, încunjurat de raze, reprezintă soarele, iar în colțul drept, alt cap, împodobit cu semiluna, reprezintă luna. Alte plăci mai mici (18—20 cm.) sunt fragmente dintr'o decorațiune murală și reprezintă scene din mitologia zeului. Unul are gravată o inscripție greacă, care

conține un nume, probabil acel al sculptorului.

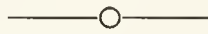
Numeroase zidării găsite în acelaș loc ne face să bănuim că a fost acolo un templu al lui Mithra, un «mithreum», și sculpturile acestea formau decorațiunea interioară obișnuită la orice templu al acestui zeu. Arta cu care sunt lucrate e cea a sec. II sau III d. Cristos. De altfel împreună cu ele s'au găsit și câteva candeloromane de lut.

Mulțumită d-lui Ilie Stănescu, învățătorul din satul vecin Cârjelari, sculpturile de care vorbim au putut fi salvate și prin intermediul Prefecturii s'au înaintat Muzeului național de antichități din București.

Existența acestui «mithreum» e o nouă dovadă de răspândirea mithracismului printre soldații și populațiunea dela gurile Dunării, în epoca romană.

CONST. MOISIL.

RAPORT DESPRE LUCRĂRILE DE RESTAURARE A MĂNĂSTIRII HUREZI



Lucrările s'au început către sfârșitul lunii Iunie. Până să se aprovizioneze materialele și să se angajeze lucrătorii, s'a făcut o recunoaștere a lucrărilor executate în vara anului 1907 — și anume:

1. Clopotnița s'a restaurat în întregime dela acoperiș până la acoperământul cel mare al corpului de clădiri alăturate.

2. S'au schimbat 20 coloane de piatră dela clădirea din spre nord și o parte din clădirea din spre vest până la foișorul lui Iirisante, refăcându-se și tencuelile la parter tot pe această porțiune, pe o întindere de 60 m.

3. La schitul Sf. Ștefan s'a făcut din nou tencuiala exterioară dimpreună cu acoperișul de șindrilă.

La începerea lucrărilor în vara anului 1908 nu s'a găsit pe șantier decât un material de lucru foarte restrâns și insuficient pentru con-

tinuarea lucrărilor, și anume: 124 buc. lemn de anin pentru schelă, cu lungimi între 3—9 metri, 2 varnițe la schitul Sf. Ștefan, $\frac{1}{2}$ m. c. var alb în pastă, 3 butoaie mici pentru apă, 30 scoabe.

Aceste materiale fiind insuficiente pentru continuarea lucrărilor, a trebuit să se facă aprovizionamente complete: unelte de lucru, lemne de schelă, var, nisip, lemnărie de brad și stejar, ferăria necesară etc.

Odată materialele strânse pe șantier și în magazii, s'au adus lucrătorii trebuincioși și astfel la începutul lunii Iulie s'a putut începe lucrul.

Cu toate acestea lucrarea nu și-a luat curs decât către sfârșitul lunii Iulie, din cauza dificultăților întâmpinate cu aprovizionarea materialelor și cu lucrătorii, cari plecau dela lucru, deși erau plătiți cu 8—9 lei pe zi, din cauza greutatei traiului în localitate.

Totuș, în lunile August-Septembrie, timpul

fiind favorabil, lucrul a sporit, așa că s'a executat în acest timp partea importantă a lucrărilor, continuându-se mai departe în luna Octombrie și Noiembrie până la 15, când s'a concediat cei din urmă lucrători lemnari, iar până la 1 Decembrie s'a lucrat la înmagazinarea materialelor, faceri de șoproane provizorii pentru cele rămase afară și inventarierea lor precum și darea în seama jandarmeriei locale spre bună pază până în primăvara anului 1909, când, probabil, lucrarea se va continua.

Lucrările executate în acest timp se pot împărți astfel:

1. *La casele domnești.*

S'a răzuit toată tencuiala veche până la cărămidă și s'a scobit rosturile și tencuit din nou cu mortar de var alb și câlți, după datina veche.

S'a desființat strașina orizontală ce era între cele două foișoare domnești și s'a tencuit până sub strașina cea înclinată, așa după cum era mai înainte. Cu ocazia răzuirii tencuelilor la casele domnești s'a găsit forma veche a ferestrelor din fațadă, cari erau în arc la partea lor superioară și mai largi, iar nu drepte și mai mici, cum se aflau la începerea lucrărilor. Cu această ocazie s'a refăcut cornișa cea veche, care era ascunsă prin strașina cea orizontală.

2. *La foișorul domnesc din stânga.*

S'a înlocuit două coloane de jos dimpreună cu bazele și cu capitèele, iar cea de-a treia s'a curățit.

S'a răzuit și făcut din nou tencuiala pe din afară, și la bolta de jos, iar bolta de sus s'a făcut din nou, de oarece s'a găsit spartă și înlocuită cu un tavan de lemn, șipci și tencuială. S'a înălțat la partea superioară cu zidărie până la nivelul ciubucului de sus, care s'a găsit că înconjură la început și acest foișor, ca și casele domnești.

Printr'o proptire îngrijită deasupra a rămas tot acoperișul cel vechiu până la schimbarea lui definitivă.

De remarcat este că golul dintre arcadele de jos, la acest foișor era astupat cu zidărie și astfel partea de jos a foișorului transformată în magazie. Prin dărâmarea acestor umpluturi s'a dat foișorului vechea lui înfățișare.

Neobservându-se nici o crăpătură nu s'a făcut nici o reparație la fundațiune.

Din cauză că nivelul curții s'a ridicat cu timpul, baza coloanelor era în întregime astupată, luând astfel din proporția veche a foișorului, ca

și a întregii clădiri. În scop de a redă vechiul nivel al curții, peste care se va pune un trotuar de 10 cm. înălțime în jurul construcției, s'a lăsat liberă vederii baza coloanelor pe o înălțime de 13 cm.

3. *La foișorul domnesc din dreapta.*

Acest foișor, prezentând crăpături la partea de sus și la cea de jos, ne-a făcut să bănuim că fundația sa trebuie să fie slabă, ceea ce s'a și confirmat, făcându-se sondagii.

Pentru că un colț al foișorului era cu 20 cm. mai jos ca celalt și pentru că zidăria era crăpată în toate sensurile, s'a renunțat la ideea de a se face o subzidărie, neavând la îndemână nici aparate speciale pentru proptire și ridicare și, mai mult, din cauza frumoaselor coloane sculptate, cari, printr'o manevră greșită, s'ar fi sfărâmat poate în dărâmurile zidăriei. De aceea s'a hotărât dărâmarea completă a lui și refacearea din nou, la fel cu cel vechiu, pe o temelie solidă din beton de ciment.

După ce mai întâiu s'a luat exact releveul acestui foișor, spre a servi la reconstruire, s'a început dărâmarea lui cu cea mai mare atențiune, spre a nu primejdui coloanele de sus. Printr'o proptire îngrijită s'a păstrat acoperișul în vechea lui pozițiune, coloanele s'au dat jos cu ajutorul unor cutii solide, în care se culcă coloana, și apoi se dă jos pe un pod înclinat, nu fără oarecare greutate. Coloanele odată date jos, s'au pus la adăpost și s'au dat în lucru sculptorului, spre a le curăți de straturile de văpsea și var ce era dat peste piatră.

Săpându-se temelia veche, s'a găsit pământul foarte slab; de aceea s'a săpat mai jos până la pământ sănătos și, spre mai mare siguranță, s'au bătut piloți de 1—2 metri lungime, cu 0,20 diametru, iar în dreptul coloanelor s'au bătut câte 4 piloți. Capetele piloților s'au lăsat afară de 40 cm., ca să formeze un corp cu betonul de ciment cu care s'a făcut fundația.

Timpul fiind nefavorabil, nu s'a putut așeza decât coloanele de jos, cu bazele și capitèele lor, urmând să se completeze în campania viitoare.

La așezarea bazelor dela aceste coloane s'a avut în vedere panta de scurgere a curții, lăsându-se vizibil tot 13 cm., ca și la foișorul din stânga.

4. *La Paraclis.*

S'a răzuit tencuiala veche și s'a tencuit din nou până aproape de acoperișul cel mare. Lu-

crarea s'a intrerupt din cauza timpului rău, venit prea de timpuriu.

S'au schimbat toate acoperișurile, începând cu acoperișul de sus al cupolei.

Crucea de sus a rămas aceeași, doar că i s'a completat paftalele de aramă ce-i lipsiau, fierul s'a vopsit cu negru precum și laturile, iar paftalele și cruciulițele s'au aurit cu foi de aur. S'a înlocuit acoperișul de aramă cu olane smălțuite, făcute în localitate în foarte bune condițiuni de soliditate și înfățișare.

S'a păstrat neatinsă forma cea veche a acoperișului, cu singura deosebire că i s'a făcut o strașină de stejar aparent de 20 cm. eșitură, care la acoperișul vechiu era îmbrăcată în aramă.

Arama veche s'a vândut prin licitație în folosul Statului. Pe deasupra bolților de sus s'a pus o șapă de ciment. Ferestrele cele vechi s'au înlocuit cu altele noi de stejar, iar cele interioare sunt făcute, dar neașezate.

La partea pătrată olanele sunt așezate de-a-dreptul pe zidărie. Cornișele în general fiind stricate și nealiniat, s'au refăcut în mare parte. Cupola și baza pătrată fiind complet terminate s'au și vărut; corpul Paraclisului a rămas în parte netencuit. Acoperișul la acest corp s'a făcut în mod provizor cu ruberoid pus peste șarpanta definitivă; asemenea la cerdacul Paraclisului.

Icoana cea mare de deasupra trapezii s'a învelit cu pânză spre a fi la adăpost de eventuale stricăciuni.

5. *La foișorul călugăresc (nord).*

La acest foișor s'au curățit coloanele de structurile de văpsea și var ce le acoperia.

6. *La clădirile cu cerdac din spre nord, vest și sud.*

La clădirile din spre vest și sud s'au desfundat arcadele și s'au înlocuit coloanele stricate dinpreună cu bazele și capitulele lor;—de asemenea s'au completat arcurile ce lipsiau precum și lemnele de stejar ce vin deasupra capitulelor.

Tot la aceste clădiri s'a răzuit tencuiala veche și s'a refăcut în parte, iar la acoperiș s'a schim-

bat cu totul șarpanta veche prin alta nouă, dela calcanul caselor domnești până la foișorul lui Dionisie, pe o întindere de 550 m. pătrați.

S'a desfundat și refăcut canalul de scurgere ce duce din curte la hasnaua cea mare din grădina din dos.

Timpul schimbându-se brusc, nu s'a putut acoperi cu olane, ci cu ruberoid și tablă veche, spre a le proteja în mod provizor în timpul iernei.

7. *La clădirea spitalului.*

La această clădire s'a răzuit tencuiala interioară din saloane, spre a se risipi mirosul greu ce a rămas după evacuare. Deasemenea s'a dărâmat latrinele spitalului tot pentru acest motiv, iar cărămida bună scoasă din dărămături s'a strâns în figuri și s'a întrebuințat în parte la reparația zidărilor, unde a fost trebuință.

Dușumelele scoase dela această clădire s'au întrebuințat la schelăria șantierului.

Lemnăria de stejar fiind foarte uscată s'a depozitat sub șoproane, spre a servi la tâmplăria ce se va face mai târziu.

8. *La chili.*

Către sfârșitul campaniei de lucru s'a făcut o reparație generală la toate chiliile, revizuindu-se cu deamănuntul sobele și tâmplăria.

9. *La schitul Sf. Stefan.*

La acest schit s'a descoperit ruinele chiliilor, clpotniței și zidului înconjurător.

Prin aceste lucrări, destul de importante, s'a pus în evidență vechea alcătuire a acestui schit și s'a înconjurat cu un șanț protector atât zidurile înconjurătoare cât și biserița schitului, care, până mai anii trecuți, servia de adăpost vitelor pe vreme rea.

10. *Unelte și materiale.*

Hotărîndu-se închiderea șantierului din cauza timpului nefavorabil pe ziua de 15 Noemvrie, s'a strâns materialele și unelte în magazii, cari s'au încuiat, sigilat și s'au dat în primire jandarmeriei locale, prin proces-verbal și inventar, dimpreună cu materialele depozitate în curte.

N. GHICA-BUDEȘTI

Arhitect-Șef

I. D. TRAJANESCU

Arhitect

PREȚUL: LEI 2,50
